

Zangerij door de eeuwen heen

In de 16de, 17de en 18de eeuw is de geschiedenis van Eigenbilzen eng verbonden met Zangerij. Van 1568 tot 1648 woedde in onze streken de Tachtigjarige oorlog tussen Spanje en de Verenigde Provinciën (Nederland). Deze oorlog bracht veel ellende in onze streken en kostte duizenden het leven.

Het kasteel van Zangerij heeft in de loop der eeuwen veel diensten bewezen, niet alleen aan de parochie maar ook aan de gemeenschap.

In vroegere tijden, toen de huisvaders het geld onontbeerlijk voor het onderhoud van hun gezin, werd hun werk verschaft op het kasteel, als dienstdoende rentmeester, dienstmeid, koetsier, molenaar, hovenier, paardenknecht, boswachter, boswerker, enz...

Wij menen dan ook dat het past een speciaal hoofdstuk te wijden aan het ontstaan en de verdere geschiedenis van Zangerij.

Al dit mooie van toen heeft zijn oorsprong bij de familie Haenen.

Een familie die vooral te Maastricht een belangrijke rol heeft gespeeld. Arnoldus Haen is schepen van Maastricht op 23 december 1332 en 10 april 1342. Zijn zegel geeft "twee bloemtakken schuin gekruist in het vrij kwartier, een dwarsbalk met in de rechterbovenhoek een haan". In 1423 kreeg Aert Haen, zoon van Gielis van Elderen, het Haenengoed. Hendrik Haenen, "Ondermeijer van den laathof van den Gruythuyse" te Riemst op 8 maart 1552, voert "drie hanen 2-1, het schild gehouden door een aanzijnde vrouw".

Na een deling werd het Haenengoed verkocht op 4 oktober 1457 in de leenzaal van Kuringen aan Egidius van Vlijtingen, zoon van Arnold Haenen.

Een Michiel Haenen is laat van het laathof van Jonckholt op 24 mei 1514. Hendrik Haenen is schout van de buitenbank van Bilzen op 20 maart 1549, schepen op 25 juli 1572. Dezelfde is schepen van Munsterbilzen op 22 november 1573. Hij zegelt "drie stappende hanen". De familie Haenen was reeds te Eigenbilzen gevestigd in 1530.

Huidig familiewapen "in goud drie stappende hanen van sabel".

Een afstammeling van de familie Haenen is zich later komen vestigen in de Dorpsstraat, de laatste mannelijke vertegenwoordiger is Michiel Haenen (*Giel Haenen*) woonden tegenover de zuidelijke hoek, gevormd door de Eikenbeekstraat en de Dorpsstraat. Daarom heette tot voor enkele jaren de Eikenbeekstraat nog Haenensteeg. Zijn broeder Willem Haenen bouwde in de Mereweg het huis Clerx. (*Zijn dochter was gehuwd met Clerx van Rijkhoven*).

11 februari 1557: benadering aan Johan van Merssen, die op 11 juli 1556 het Haenengoed van Johan Booden verkregen had.

4 maart 1558: Michiel Haenen doet een ruiling met Jaspas van den Dijck, kanunnik van St-Servaes van Maastricht heer geweerleent Haenengoed door Michiel Haenen veranderd aan Johan van Merssen, burger van Maastricht.

10 november 1565: verheffing voor de nieuwe heer door Jasper van den Dijck.

Zangerij:

Te midden van een bosrijke omgeving lag op het gebied van de gemeente Eigenbilzen een imposant kasteel, Zangerij geheten. In zijn vroegere vorm diende het eertijds tot woning van een familie, die in haar verwantschap zo innig met Limburg verbonden is.

De naam Zangerij zou, volgens wijlen R. Enckels, ontleend zijn aan de bediening van een der eerste bekende eigenaars, nl. Jaspar van den Dijck, kanunnik en "senger tot Sinte Servaes van Maastricht" die in 1557 alle goederen van zijn overleden broer Ardt erfde. In die goederen was het "Haenengoed" begrepen, genoemd naar de naam van de bewoner Willem Haen en zijn voorvaderen.

Jaspar van Dijck liet het leengoed over aan zijn neef Arnold de Heusch.

Wapenschild de Heusch

Het geslacht de Heusch is afkomstig van 's-Hertogenbosch en heeft als stamvader Floris di Hoch, Hoesch of Heusch. Zijn jongste zoon, Hendrik di Hoesch, gehuwd met Catharina van Geel, wordt in 1435 en 1440 vermeld als schepen. Ook zijn kleinzoon, Hendrik gedoopt ca. 1525, was schepen van 's-Hertogenbosch en was gehuwd in 1545 met Martha van Hedel.

Een van hun zes kinderen, Arnold de Heusch, was de eerste heer op de Zangerij te Eigenbilzen. Omdat het goed afkomstig was van een zanger, werd het van toen af in het Latijn "Cantoria" of Zangerij genoemd.

In 1580 wordt het Haenengoed, nu Zangerij, in Kuringen gereleveerd door jonker Willem de Heusch.

In 1680 verpandt de Luikse bisschoppelijke tafel, de leenzaal van Kuringen, de heerlijke rechten over Eigenbilzen en Gellik aan de familie de Heusch de Zangerye, die op haar gebied zal optreden als schout. Volgens de Ferrariskaart was Zangerij toen een imposant waterkasteel, bestaande uit een U-vormige vleugel aan de N. - zijde, die met de open zijde gericht is naar een aansluitend Z. - gelegen gebouwenblok, gegroepeerd rondom een rechthoekige binnenplaats, mogelijk het neerhof; aan deze zijde bevindt zich een brug over de gracht. Van dit kasteel blijven geen resten bewaard.

LES ENVIRONS DE BILZEN. Château de Zanger Hey.

In de loop van de XIXde eeuw wordt het afgebroken en vervangen door een alleenstaand, rechthoekig gebouw en een ruim neerhof in gesloten vorm rondom een vierkante binnenplaats. De eigenlijke ingang tot het kasteel werd verlegd naar de N. - zijde. De omgrachting verdween in zijn oorspronkelijke vorm; een nieuw aangelegde park in Engelse stijl, met grote vijver; dit park was vrij uitgestrekt en grensde aan dat van het kasteel van Groenendaal.

De heerlijkheid Eigenbilzen behoort tot het ressort van de buitenbank van Bilzen. De plaatselijke heren, leden van de familie de Heusch oefende er zelfs de Drossaards functie uit en vervolgde verdachten van misdrijven, om ze dan voor ze dan de buitenbank van Bilzen te voeren. Hoewel de bescheiden in deze inventaris beschreven bundel vanouds aangeduid worden als het archief van de schepbank van Eigenbilzen heeft die instelling nooit bestaan. Het verdient aanbeveling deze bescheiden als het gerechtelijk archief van de heren van Eigenbilzen aan te duiden;

De registratie van de procesvoering in de zaken waar over deze bescheiden handelen is terug te vinden in de rolregister van de buitenbank van Bilzen.

Losse stukken uit de schepbank van Eigenbilzen.

1686 Gordt Gordens tegen Wijn Boelen, betwiste goederen (Crijnshof van Vroenhoven) te Eigenbilzen.

1700 de erfgenamen van Henrie Leunis tegen de erfgenamen van Herman Jans

1700 madam Hessels tegen Aert Haenen, de weduwe Stevens Wijnants en consoorten Berenbroek Eigenbilzen.

1740 de heer de Heusch tegen Lathouwers, vechtpartij te Eigenbilzen.

1742 moord op H. Vriendts.

1750 slagen en verwondingen te Eigenbilzen.

1750 J.B. Smeets ondertekende de geboorte registers.

1753 Franck Swennen tegen de heer de Heusch moord te Eigenbilzen.

1753 Jean Haenen tegen de heer de Heusch moord te Eigenbilzen.

1769 Jan Van Sichen tegen Jasper Withofs. De zoon van Withofs heeft de zoon van Van Sichen gedood, deze laatste wil een burgerlijke zaak inspannen.

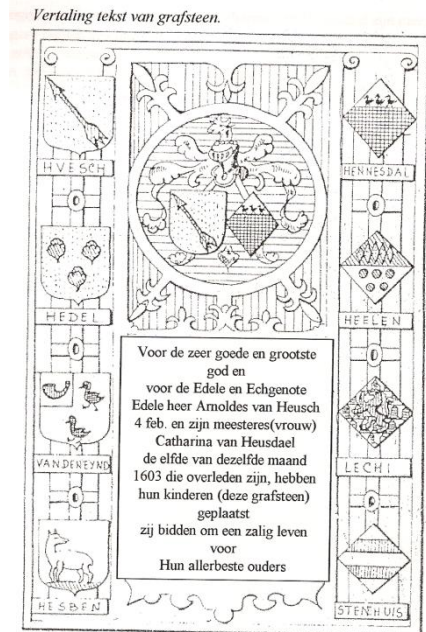
1777 madam en Theodoor Daemen tegen Theodoor Van Sichen gevecht te Eigenbilzen.

1784 Jasper Joost tegen Wijn Haenen

Uit zijn huwelijk op 7 oktober 1572 met Catharina van Heynsdael had hij zeven kinderen. Hij overleed op zijn kasteel op 4 februari 1603 en werd bijgezet in de grafkelder Van den Dijk op het koor van de kerk van Eigenbilzen. Zijn vrouw volgde hem op 11 februari precies een week later. Op deze grafplaats werd door de kinderen van Arnold de Heusch een grafsteen geplaatst, die heden nog te zien is op het oud kerkhof, waar hij rechtstaande aanleunt tegen een muur van de kerk. Godfridus Lenaert: werd ook Geert genoemd, was een voornaam parochiaan die, misschien als laatste, op het koor van de kerk begraven werd. Zijn doodsbericht luidde als volgt:

De 5de februari 1749 overleed Godfridus Lenaert, echtgenoot van Beatrix Boelen, voorzien van al de voorgeschreven sacramenten. Hij werd de 7de februari in onze kerk begraven, aan de epistelkant aan het altaar van St. Niklaas. Hij stichtte in onze kerk een mis te celebreren voor het allerheiligste op iedere donderdag, met uitstalling van het H. Sacrament, het is te zeggen op de eerste donderdag van de maand moest er een gezongen mis worden gedaan en op de andere donderdagen van de maand, een gelezen mis.

In die tijd ging de adel trots op zijn adellijke afkomst. men was alleen van hoge adel als de man en de vrouw afzonderlijk konden roemen op minstens vier opeenvolgende adellijke voorouders. De kinderen lieten dan ook op de grafsteen de wapens en de namen beitelen van acht adellijke families, maar niet de wapens met de er vermelde tekst op voorkomen. Deze tekst bestaande uit verscheidene afkortingen is in het Latijn opgesteld als volgt:

Daar deze steen van 1603 tot 1846, toen een nieuwe kerk gebouwd werd, bloot gelegen heeft op het koor, zodat veel priesters en gelovigen over die steen gelopen hebben, is hij afgeschuurd geworden, bijzonder aan de onderkant en zijn de namen, Lexhi, Hesbeen en Stenhuis totaal weggevaagd.

Men kan zich afvragen waarom de adel er zo aan hield om zoveel mogelijk adellijke kwartieren in zijn stamboom te kunnen aanwijzen. De reden daarvan is dat de adelstand in de Middeleeuwen zeer hoog aangeschreven stond. Om toegelaten te worden tot intrade van de abdij van Munsterbilzen, was zulk een kwartierstaat vereist voor de dames.

Een soortelijke abdij bestond ook in Sinnich, gelegen onder de gemeente Teuven in de Voerstreek

De inlichtingen betreffende de grafsteen van Arnold de Heusch werden geput uit een studie van de heer Bussels, ererijksarchivaris te Hasselt.

De afstammelingen van Arnold de Heusch en Catharina van Heynsdael zijn meer dan twee eeuwen de Zangerij blijven bewonen.

Hadden samen zeven kinderen:

1. Henricus, geboren te Eigenbilzen op 23 augustus 1573.
2. Willem, (Guillelmus) geboren te Eigenbilzen op 15 oktober 1574. baron Willem, heer van Zangerij en van Terlamen. Hij verheft na de dood van zijn ouders, voor hem en zijn broeders en zusters, nl. Aert, Jaspert, Jan, Maria en Christina:
 - a. Vechmaal: het goed van Hennisdael.
 - b. Een leen met een laathof gelegen onder Eigenbilzen, genaamd Haenengoed.
3. Arnould, geboren te Eigenbilzen op 15 september 1577. en aldaar overleden op 1 juli 1639. hij is waarschijnlijk niet gehuwd geweest, want zijn neef Arnould de Heusch heeft van hem geërfd.
4. Jaspas, geboren te Eigenbilzen op 4 januari 1580 hij huwde drie maal:
 1. met Schrooten.
 2. met Maria Menten, uit welk huwelijk 1 zoon en 3 dochters geboren werden.
 3. met de Velpen..
5. Martha, geboren te Eigenbilzen op 6 december 1582 en gehuwd met Lambertus van Heers, uit welk huwelijk een dochter geboren werd. De tombe die hun graf dekt zou te Maastricht vervaardigd zijn.

6. Christina, geboren te Eigenbilzen op 12 februari 1585. Zij huwde op 4 december 1604 met Siger de Chanteleur en na de dood van haar man met Jean Claudius de Quoitbach..

7. Joannes, geboren te Eigenbilzen op 4 januari 1588. hij stierf ongehuwd.

Een van de zeven kinderen, Willem (Guillelmus), 2. baron de Heusch, heer van Zangerij en van Terlamen, huwde op 18 februari 1604 te Sint-Truiden met Maria van Hennisdael uit Kerkom. Hij stierf te Sint-Truiden op 24 april 1646 en werd in het familiegraf te Eigenbilzen bijgezet en zijn vrouw stierf op 20 september 1639 op Zangerij, en werd eveneens in hetzelfde familiegraf begraven..

Samen hadden ze vier kinderen:

1. Arnould, geboren te Eigenbilzen op 1 maart 1605. was gehuwd in 1642 met van den Borcht Katrien. Arnould was heer van Zangerij en van Terlamen, hij heeft het Haenegoed van zijn oom geërft, in de act stond geschreven; Monsieur Arnould de Heusch joncker Willems soen verheft het Haengoet, gelegen bij het goet vander Sengerijen affgecoemen van J.O.Arnoldt de Heussch sijnen oem saliger, 17 oktober 1639. .

2. Guillelmus, geboren te Eigenbilzen op 21 februari 1609.

3. Robertus, geboren te Eigenbilzen op 28 februari 1612.

4. Henricus, geboren te Eigenbilzen op 14 Mei 1614.

Zoon Arnould, van 1. heer van Zangerij en van Terlamen (geboren te Eigenbilzen op 1 maart 1605), en huwde in 1642 met Katrien Van den Borcht. Hij overleed te Sint-Truiden op 29 november 1663. Zij vrouw overleed te Sint-Truiden op 29 november 1669.

Zij hadden twee zonen:

1. Ernest Guillelmus, geboren te Eigenbilzen op 22 december 1643.(hij werd het hoofd van de rechte linie).overleden te Munsterbilzen op 28 maart 1720.

2. Nicolaas Servatius, geboren te Eigenbilzen op 16 maart 1647. huwde op 2 april 1679 met Anna Catharina de la Rue, hij overleed op 16 oktober 1705. was niet op Zangerij gebleven.

I. Ernest, baron, heer van Zangerij, Gellik, Eigenbilzen en Landwijk. Ed. heer Ernest de Heusch verheft na dood van zijn ouders het Haenengoed, pro domino 10 goudguldens, pro camera 2 goudguldens, 27 september 1707. is viermaal gehuwd.

Eerst te Alken op 8 Mei 1669 met Anna Catharina van den Hove, hadden geen kinderen.

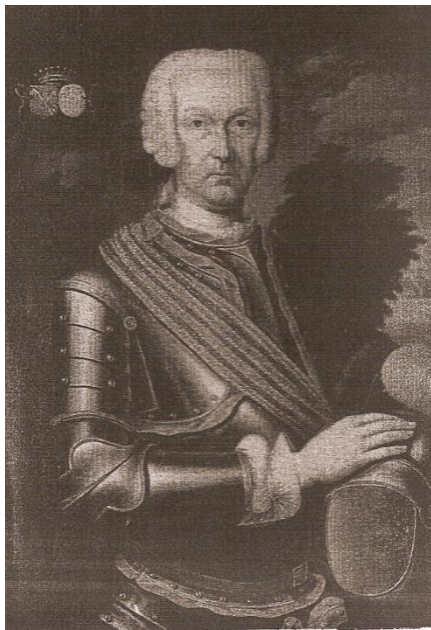
Tweede op 18 juni 1681 met Anna Catharina Veulemans, van St.Truiden, die op 29 juni 1683 aan kraamkoorts overleed; de toen geboren tweeling is op 1 juli 1683 gestorven.

Derde te Sint-Truiden op 1 juni 1687 met Barbara d' Edelbamp, aldaar geboren op 21 februari 1652 en er overleden op 10 mei 1688. Uit dit huwelijk werd op Zangerij een zoon geboren:

II. Arnould geboren op 10 april 1688, die gehuwd was met Anna Jean-Louis de Baussele, gedoopt te St. Oedenrode, erfdochter van het slotje van Suermondte waarop ze geboren werd.

Arnould, heer van Zangerij, Gellik en Eigenbilzen, 7 oktober 1720. na de dood van Ernest Guillaume de Heusch, doet ed. heer Arnold-Francios de Heusch, heer van Zangerij, het Haenengoed verheffen. Mottart, voogd van mevrouw de weduwe voor de voor de Herffranken en de Crickertmolen..

Arnould overleden op Zangerij op 10 maart 1746.

Kinderen uit het huwelijk de Heusch – de Baussele.

Zij hadden zeven kinderen;

1. Jean-Victor, geboren te St. Truiden op 30 januari 1717. hij was kanunnik te Tongeren en overleed er op 20 mei 1751.

2. Barbara-Isabella, genoemd naar haar grootmoeder, geboren op Zangerij op 20 juli 1719, en overleden te Diest op 22 april 1811. een gedenkplaat bevindt zich in de St. Sulpiciuskerk te Diest tegen de pijler aan de epistelkant van het koor onder het beeld van St. Marcus. Op het schild het wapen van de familie de Heusch: op een gouden veld een schuin geplaatste rode pijl.

3. Jean-Louis Charel geboren op Zangerij op 29 juli 1723. was kapitein van de Dragonders in dienst van Holland, trad op 15 augustus 1753 te Tiel (Gelderland), met dispensatie van het Gelderse hof, in het huwelijk met zijn nicht Ida-Fracisca-Maria-Hyacinthe-Catharina van Scherpenzeel “ zij was de dochter uit het tweede huwelijk van Gerard-Norbertus van Scherpenzeel en Catharina Barbara de Baussele.

Jean Louis, overleed op 9 november 1775 en werd te Eigenbilzen begraven., zijn vrouw overleed op 14 september 1791 en werd insgelijks te Eigenbilzen begraven.

4. Anna Catharina, geboren op Zangerij op 25 augustus 1727 en overleden te St. Truiden op 11 januari 1774.

5. Charlotte Adrienne, geboren op Zangerij op 9 augustus 1729, werd regulier kanunnikes te Mesch en overleden op 25 oktober 1750.

6. Gertrudis Fracisca, geboren op ZAngerij op 30 juni 1733, werd reguliere kanunnikes van het Kapittel te Sinnich, waarvan zij de laatste priorin was, zij overleed op het kasteel Oost bij Eysden, op 31 mei 1820, het torenklokje in het kasteel draagt haar naam.

7. Isabella Maria Christina, geboren op ZAngerij op 7 augustus 1736, huwde met Nicolas Bonaventure de Creeft, die later huwde met Jean Henri Servatius Cruts.

Op het kasteel van Zangerij werd op 9 november 1784 vrouwe Françoise van Scherpenzeel, weduwe van baron de Heusch, heer tot Zangerij met het Haeng Goed en de Krieckaertmolen onder Eigenbilzen beleend. In het burgerlijk

gasthuis te Bilzen bevindt zich een rouwkas met het wapen (1768) van baron van Scherpenzeel, vrijheer van Mierlo.

Er waren vier kinderen uit dit huwelijk, waarvan;
Raphael-Adrien-Arnold de Heusch, geboren op Zangerij op 8 januari 1755.

Vierde huwelijk met zijn nicht Christina de Quoitbach, dochter van Jean Claudius de Quoitbach en van Christina de Heusch, die op 4 juni 1749 te Munsterbilzen overleed en te Eigenbilzen in het koor van de kerk begraven werd. Hadden samen 3 kinderen.

Kinderen uit het vierde huwelijk;

1. Anna Catharina Ernestina, geboren op Zangerij op 13 juni 1697 en overleden te Sint- Truiden op 11 juli 1774. Zij huwde tweemaal:
Eerste op 18 juli 1723 met Arnould Bosman, heer van Nieuwenbroeck, overleden te Luik op 1 maart 1735.

Tweede te Munsterbilzen op 3 april 1741 met Pierre Mathias van Wevelinschoven, heer van Acquoi, kapitein der Cavallerie, te Munsterbilzen op 22 mei 1750 in een duel gedood.

Zijn beiden in de kerk van Munsterbilzen begraven.

2. Adrianus Guillelmus, geboren op 1 april 1699 en overleden te Hasselt op 6 augustus 1774. Hij huwde met Barbara Gertrudis van Hilst, bleven kinderloos. Adrianus de Heusch was "Raetsheer van zijne doorluchtigste Eminentie tot Luijck. Heer van Hertem, Lantwijck, Hommelen enz...."

3. Joannes Petrus de Heusch, pastoor in Heinsberg gekozen op 21 juli 1751, bevestigd op 1 juli 1751 en overleden in november 1767. in het staatsarchief te Dusseldorff bevindt zich een uitstekend bewaard exemplaar van een fraai zegel met belangwekkend randschrift. Het is een z.g. "sigillum rubrum" van de deken van Susteren J.P.F. de heesch, die tevens pastoor was van de stad Heinsberg.

Het overlijdensregister van Arnould Franciscus de Heusch, kind uit het derde huwelijk noteert pastoor De Thier het volgende:

Den 26 maart 1746, gegeven aen eene schenckagie (gift) voor de uytvaart van de heer de Heusch, zijnde 13 gulden en 1 stuiver.

"De 10de maart 1746, in de vroege ochtend, werd naar het hemelhuis geroepen de zeer edele en grootmoedige heer, Arnoldus de Heusch, wereldlijk heer op de Zangerij, godvruchtig voorzien van al de sacramenten. Tot zijn laatste snik, bijzonder klaar van geest, gaf hij met de woorden "O goede Jezus, sta mij bij" zijn ziel aan de Heer. De 11de maart werd hij begraven in het koor van de kerk van Eigenbilzen. Dat hij rustte in vrede. Amen."

De plaatselijke heren, leden van de familie de Heusch oefenden er zelfs de Drossaards functie uit, en vervolgden verdachten van misdrijven om ze dan voor de rechtbank van Bilzen te voeren.

Hoewel de bescheiden in de, in deze inventaris beschreven bundel vanouds aangeduid worden als het archief van de schepenbank van Eigenbilzen, heeft die instelling nooit bestaan. Het verdient aanbeveling deze bescheiden als het gerechtelijk archief van de heren van Eigenbilzen na te duiden. De registratie van de procesvoering in de zaken waarover deze bescheiden handelen is terug te vinden in de rolregister van de buitenbank van Bilzen. Schepenbank Bilzen.

Gerechtelijke instelling Bilzen.

Dit zijn wat losse stukken:

1. Ernest de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Willem Nailliens, 1680 1 stuk
2. Inkwest op verzoek van de Heusch, heer van Eigenbilzen, 1705 1 stuk
3. De heren van Gellik en Eigenbilzen, vs. Lemmen Ghijssen, 1713 - 1714 2 stukken
4. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Haub van Sichen, 1729 - 1732
2 X in 1728 1 bundel
5. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Nicolaes Rutten, 1728 - 1731 1 bundel
6. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Jan Gerits, 1729 1 bundel
7. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Steven Pluckers, 1731 - 1733 1 bundel
8. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Geurdt Jans, 1731 - 1732 1 bundel
9. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Theo van Nietsen 1734 1 bundel
10. Algemeen inkwest ter instantie van de heer de Heusch, i.v.m.
de diefstal van vruchten op het veld, 1739 1 stuk
11. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Jan van Sichen, 1738 - 1739 1 bundel
12. Algemeen inkwest ter instantie van de heer de Heusch, vs. criminelen 1743 1 stuk
13. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Geraert Maesen 1743 1 bundel
14. De heer de Heusch, heer van Eigenbilzen, vs. Jan Jans, 1743 1 bundel
15. Algemeen inkwest ter instantie van de heer de Heusch, i.v.m.
herbergruzie, 1743 1 stuk
16. De douarière de Heusch, vs. Willem Christoffels, 1746 2 stukken
17. De douarière de Heusch, vs. Gerard Vogelsanck, 1746 1 stuk
18. Getuigenissen i.v.m. Graandiefstal, 1749 1 bundel
19. De douarière de Heusch, vs. Conrad Keijarts en Elisabeth Wagemans,
(Extracten buitenbank Bilzen)
20. De heer de Heusch, vs. Claes Swennen, 1753 - 1756 1 bundel
21. De heer de Heusch, vs. Franck Swennen, i.v.m. moord, 1753 - 1754
22. De heer de Heusch, vs. Jean Haenen, i.v.m. moord, 1753 - 1754
23. De heer de Heusch, vs. Lathouwers, i.v.m. vechtpartij 1740 - 1742.

De broer van Barbara de Baussele, Carolus Floris, gedoopt te St. Oedenrode op 30 oktober 1702, huwde met Elisabeth van Ech.

Jean-Louis-Charles, geboren op Zangerij op 29 juli 1723, baron de Heusch, heer van Zangerij, Gellik en Eigenbilzen, was kapitein van de dragonders in dienst van Holland. Trad in het huwelijk op 15 augustus 1753 te Tiel Gelderland, met dispensatie (onthefing of vrijstelling) van het Gelders hof, met zijn eigen nicht Ida Francisca Maria van Scherpenzeel, geboren op 8 mei 1727. Zij was de erfdochter van Mierlo, Hout en Broeck, Dreumel en Westerse; dochter uit het tweede huwelijk van Gerard Norbertus, baron van Scherpenzeel met Catharina Barbara de Baussele,
(zie terug).

Deze echtelieden worden op 15 juni 1765 beleend met Dreumel en verkopen in 1770 het slotje Suermondte te St. Oederode. Het was hun aan gekomen bij scheiding en deling der nalatenschap van Anna Maria, baronesse de Baussele, douairiere de Heusch. Hun testament is van 13 augustus 1772.

Bij akte van 11 juli 1765 verkreeg hij het kasteel, dorp en heerlijkheid Mierlo onder voorwaarde dat hij een van zijn zonen zou noemen: Scherpenzeel de Heusch.

Jean Louis Charles, overleed op 9 november 1775 en werd te Eigenbilzen begraven.

Barones Ida Francisca Maria van Scherpenzeel overleed op 14 september 1791 en werd eveneens te Eigenbilzen begraven.

Op het kasteel van Zangerij werd op 9 november 1784 vrouwe Françoise van Scherpenzeel, weduwe van baron de Heusch, heer van Zangerij met het Haenengoed en de Krickaertsmolen onder Eigenbilzen beleend.

Kinderen uit het huwelijk de Heusch - van Scherpenzeel:

1. Raphael Adrien Arnold, geboren op Zangerij op 8 januari 1755. (zie verder).
2. Marie Jean Louis Ernest, baron de Heusch, geboren op Zangerij op 18 augustus 1757 en overleden te Maastricht op 7 september 1769.
3. Marie Christine Henriëtte, barones de Heusch, geboren op Zangerij op 23 augustus 1758; zij werd kanunnikes te Moustier en overleed te Diest op 19 maart 1849. Een gedenkplaat bevindt zich in de St. Sulpiciuskerk te Diest tegen de pijlen aan de evangeliekant van het koor. Het schild is gevierendeeld: 1 en 4 met het wapen van de familie de Heusch; 2 en 3 met het wapen van de abdij van Moustier: van azuur met 6 lelies van goud.
4. Marie Gerard Charles, baron de Heusch, de eerste die de naam Scherpenzeel de Heusch droeg. Hij werd geboren op Zangerij op 21 oktober 1759 en overleed er op 14 maart 1810. Hij werd geboren op Zangerij op 21 oktober 1759 en overleed aldaar op 14 maart 1810. Hij was gehuwd met Theodora, barones Speyart van Woerden.

Kinderen uit het huwelijk Scherpenzeel de Heusch.

- a. Jean Louis, baron, heer van de heerlijheden Mierlo, Hout en Broek. Hij woonde in Roermond en was geboren ten huize Oosterholt op 15 november 1799 en overleed te Vlodrop op 14 februari 1872. Hij huwde te Roermond op 8 september 1828 met Maria Isabella Cloet, en overleed te Vlodrop op 16 september 1867.
- b. Theodorus Johanus van Scherpenzeel de Heusch, geboren te Oosterholt op 30 november 1801 en overleden te Arnhem op 27 december 1868. Hij was gehuwd met jonkvrouw Maria Rosa de Kuijper, van haar bestaat er een bidprentje, gedrukt bij Van Mastright's boekhandel te Arnhem.

Raphael Adrien Arnold, baron de Heusch, heer van Zangerij, Gellik en Eigenbilzen, die op 7 april 1803 huwde op het kasteel met Elisabeth Steegen, dochter van Gaspar Steegen en Gertrudis Peters, geboren te Eigenbilzen op 9 februari 1764 en overleden te Wijer op 7 augustus 1825. Zij woonde op het Wolfsbergske en was dus een gewone vrouw. Zij was dienstmeisje op het kasteel. De zoon van de baron had haar verleid en diende met haar te trouwen. Omdat de baron en zijn vrouw geen onedele vrouw op het kasteel toelieten, bouwden zij voor het jonge paar op de Hoeffaert een boerderij als woonhuis. Huize Hoeffaert, midden in de bossen, geen verharde weg, geen burens: een vreemde ligging. Geen wonder dat de mensen uit de omliggende dorpen voor die afgelegen ligging een verklaring zochten. En zoals ieder kasteel wel een verhaal met spoken en ondergrondse gangen heeft, zo heeft iedere adellijke familie een zwart schaap.

Huize Hoeffaert hoorde bij de bezittingen van Zangerij, het stamgoed van de familie de Heusch. Oudere mensen in Eigenbilzen vertellen hoe een zoon uit het baronnengeslacht een

slippertje maakte. Voor de zwangere meid werd dan een woning gebouwd. En dat moest dan zo afgelegen mogelijk zijn, in het midden van de bossen. Zo ontstond de legende die de ligging van huize Hoeffaert verklaart. Dat het oude Hoeffaerthuis 500 m meer noordelijk dan het huidige heeft gelegen is bewezen. Doordat er in de twintiger jaren nog muurresten te zien waren. Het nog bestaande huis werd waarschijnlijk gebouwd in 1794, zoals de jaarplaat boven de ingang deur vermeldde. Na de restauratie in 1933 is deze plaat verloren gegaan.

De hervormde benaming van deze plaats kan helemaal niet terug slaan op hoeve, en nog minder op hoefstal, zoals we al eens vermeld vonden. Wanneer we de beschrijvingen, verkoopakten en het innen van tienden overlopen dan vinden wij aanvankelijk deze plaats vermeld als "*Klein veldje*", (1459). In de '*Jaer ceuren of de poelen der juridixti Sutendael*', vinden we in 1480 Ouvert tweemaal vermeld voor Hoeffaert. Van 1703 tot 1736 schrijft pastoor Penninx over deze plaats het volgende: (De plaats Hoeffaert ligt onder Gellick en gedeeltelijk onder Zutendael. Het ene behoort tot de zielenzorg en de juridixti van Gellick en het andere - voor wat betreft de Zielenzorg en de , zoo wel in het eene als in het andere trekt de pastoor van Gellick de tienden op, zonder dat hij de zielenzorg over de inwoners heeft zoo als elders aangetoond. In de afscheuringsakte van Eigenbilzen (1260) staat vermeld, dat Krickaert moet malen voor de pastory van Gellick en er ook toebehoort. De heibel over de grensgeschillen die vele jaren aanslepten en die blijken uit het uitgebreid proces dat door baron de Heusch van Zangerij gevoerd werd contra Zutendael. In dat proces staat de benaming van deze plaats als "*Den Offert*" te lezen.

Bij mijn bevindingen over de verschillende schrijfwijzen van deze plaats, wil ik aantonen dat er nooit een "**H**" voor deze plaatsnaam heeft gestaan. De volksmond spreekt "*den Oeffet*". Men had in 1758 een minnelijke schikking voorgesteld waarin men kon lezen: "*Dat de Hoeffaert reeds vroeger in tweeën werd gesplitst, maar het grootste deel zou ... (zo stond dit letterlijk geschreven)... van nu en voor altijd sal zijn bij Sutendael*". Iedereen nam er dan ook vrede mee, behalve baron de Heusch, heer van Zangerij, Gellick en Eigenbilzen, die spande weer een proces in, dat vijf jaar ging aanslepen. In 1763 kwam de uitslag: men moest zich houden aan de schikking van 1758. Gellick legde zich er bij neer, maar de baron niet, want de Hoeffaert was zijn eigendom. omdat het grootste gedeelte onder Zutendaal lag diende hij er ook "*boudergeld*" voor te betalen, wat hij weigerde. Zutendaal liet zich dat niet welgevallen en ging zijn eigen recht zoeken. In juli 1765 trok een 20-tal mannen onder leiding van de Scholtis van Zutendaal naar de Hoeffaert, zij namen een 50-tal korenschoven van de akkers van de baron, om zo zich schadeloos te stellen. De baron bracht dit voorval voor het XXII. gerecht te Luik. Daarna liet hij de bestaande grachten nivelleren die tussen beide gemeentes waren opgeworpen in 1758. Op 6 februari 1766 werden de Scholtis en de rovers door het gerecht van Luik veroordeeld, Zutendaal zou de onkosten , nl. 2.900 gulden betalen. Het zou nog tot 24 oktober 1769 duren vooraleer de uitspraak kwam. Zutendaal werd in het ongelijk gesteld, en veroordeeld tot het betalen van al de onkosten, en er werd een hypotheek gesteld op alle goederen van de 17 veroordeelden. Het jaar nadien, op 17 augustus 1770 werd de berekening aangeboden van alle kosten. Dit proces had aan de gemeente Zutendaal meer dan 500.000 gulden gekost.

In de stamboom van de familie de Heusch van Zangerij vond ik inderdaad een zwart schaap: Adrien, geboren in 1755. Adrien werd vader in 1794 van een zoon, Nicolas Joseph, maar trouwen met de moeder zou hij pas veel later doen. Toen 1803 op het kasteel van Zangerij het huwelijk voltrokken werd, erkende hij ook zijn zoon.

De Hoeffaert wordt vermeld in de akte van verdeling van de nalatenschap van Arnold Francois de Heusch (1688 - 1746) (*RAM, Van Scherpenzeel Heusch, inv. nr. 6.*).

Door deze akte (1765) zorgde zijn weduwe, Anna Maria Mechtildis van Baussele (1697 - na 1765) ervoor dat 19 jaar na de dood van A.F. de Heusch, ieder kind zijn rechtmatig deel kreeg.

Zijn zoon Jan Louis Charle (1723 - 1775), als voortzetter van de familie, erft het stamgoed. Wat dat inhoudt wordt duidelijk omschreven: “ *Het Goedt van Sangerije met de daarbij geleezene goederen, namentlijk het Hulse, den Oeffart, die Kriekarts molen, het Haenengoedt en alles wat van deselve goederen dependeert (afhangt), soo als deselve door wijlen de Hoogwelgeborene Heer en vrouwe vaeder en moeder sijn beseeten geweest, en nu door den bovenvermelden Heer J. L. C. de Heusch beseeten worden uijten hoofde van cessie door sijne vrouw moeder aan hem gedaan den...* (niet ingevuld)”.

De Hoefaert wordt in 1765 dus duidelijk beschouwd als een onderdeel van het voorouderlijk stamgoed. De oudste vermelding tot nu toe vond ik in een register van Ida van Scherpenzeel, de moeder van Adrien de Heusch. Gedurende meer dan 50 jaar hield deze dame eigenhandig haar huishoudelijke uitgave bij in een boek.

Daar noteert ze in juni 1755: *Aen het leggen van een solder in den Oeffart 5 - 10 - 8.*

De herstelling van de zolder voor 5 gulden en 10 stuiver moeten we ons dat voorstellen. er was alleen een gelijkvloerse verdieping om te wonen. Pas deze eeuw werd huize Hoeffaert hoger opgetrokken met een eerste verdieping om slaapkamers te creëren. Vroeger diende die ruimte als voorraadzolder. Huize Hoeffaert was immers één van de drie boerenhoven die behoorden tot het complex van kasteel Zangerij. Uit de oppervlakte grond die de Huize Hoeffaert hoort, in vergelijking met de beide andere boerderijen, kunnen we al afleiden dat de boer van de Hoeffaert op armere zandgrond labeurt. De bossen die nu Huize Hoeffaert omgeven, waren er toen niet. Er is alleen sprake van kreupelbos. Jaarlijks, rond nieuwjaar verkocht de baron openbaar het hakhout per perceel aan de meestbiedende. Heide en kreupelbos leverden verder voedsel op voor de dieren. Hun mest was dan weer onmisbaar om de gronden te bemesten. Kunstmest was er nog niet.

Verder lag er op het grondgebied van Gellik nog:

Een Watermolen, genaamd de Krickaert, met aanhoorige bosschen en tien Vijvers, genaamd de Steverden, groot circa 44 boenders, geëvalueerd op een jaarlijks inkomen van F. 1.000 L.

Bij de aanleg van het Albertkanaal verdween deze watermolen. Zij was ongeveer gesitueerd waar zich nu de boerderij (Valkenburg) langs het kanaal bevindt. De Stevoorden - vijvers zijn er wel nog. De eerste werd vorig jaar opnieuw uitgediept kader van werkzaamheden van Orchis.

Over de eigendommen zijn we goed ingelicht omdat het geheel van de bezittingen van de familie de Heusch eind 18de, begin 19de eeuw verkocht werd. De affiche van de eerste openbare verkoop in 1797 bevindt zich nog in het Rijksarchief van Maastricht.

Publique Verkoopinge Departement der Beneden - Maas

Eersten Zitdag den 28 Frimaire Vide Jaar (18 December 1797. O.S.)

Difinitive Adjudicatie 6 Nivose Vide Jaar (26 December 1797. O.S.)

De Notarissen Hagemans en Nierstrasz doen te weten, dat zij ter instantie van de Burger de Heusch de Zangrye, binnen de Gemeente van Bilzen, ten huize en herberge van de Burger Boelen, den rooden Haan genaamd, op de 28 Frimaire Vide jaar of 18 December 1797 (O.S.) des voormiddags ten 11 uren, zullen houden den eersten Zitdag of Palmslag...

Vervolgens op den 6 Nivose of 26 December daaraan volgende, terzelfder plaatze en uure, den tweeden zitdag en absolut Verkoop der navolgende Goederen, alle geleege in het Canton van Bilzen, Departement der Beneden Maas.

In de opsomming komt eerst het kasteel aan de beurt onder de gemeente Eigenbilzen. Het Huis de Zangrye, met zijne aanhorige Watermolen, zes Vyvers, Tuinen, Dreeven, Bosschen, Akker - en Weylanden, groot aan mate 116 boenders, met alle regten en geregtigheden van dien, geleege in een allaraangenaamst oord, omtrent twee uren van Maastricht, en in de nabuurschap van verscheide kleine Steden en Landgoederen, geëvalueerd in jaarlijksche revenu F. 5.000 Luyks of Fransche Livres 6.153 - 17.

Een Winninge, genaamd de nieuwe Erve, met aanhorige Bosch, Akker - en Weylanden, groot omtrent 18 boenders, gedeeltelijk in pagt bij Arnold Hermans, geëvalueerd in jaarlijksche revenu F. 400 L.

Twintig boenders zoo Land als Bosch, geleege of het Heeser Putterveld, genaamd den Haenenbosch, waarvan circa 13 boenders gecultiveerd en verpagt aan verscheidene personen tegen 30 gls. per boender, geëvalueerd in jaarlijksche revenu F. 550 L.

Twee boenders Land en Weyen, geleege op de Logt, verpagt aan Jan Schoups, voor 16 vaten rogge en 4 vaten Erfpagt aan de Capellanie van Eigenbizen, geëstimeerd in revenu boven den last F. 35 L.

Eigendommen onder de gemeente Hoelbeek.

Het Hulster Goed, bestaande in Bosschen, Akker - en Weylanden, geleege bij voorsz. Huis de Zangrye, groot omtrent 46 boenders, geëvalueerd in revenu F.1.500 L. jaarlijks.

Eene Winninge met 15 boenders Lands en 4 boenders Weide, genaamd het Grootveld, nabij het voorgaande Goed geleege, geëvalueerd op eene jaarlijksche revenu van F. 400 L.

Vier boenders Beempd, genaamd de Vierboender, in het Dieprood, geschat op van F. 200 L.

Twee boenders Beempd, genaamd de Paardsweide, mede aldaar, geëstimeerd op van F. 60 L.

Twee groot roeden Beempd, naast de vorige geleege, geschat op F. 8 L.

Vier - en twintig groot roeden Beempd, mede in 't Dieprood geleege, geschat op F. 60 L.

Vijftien groot roeden Beempd, mede aldaar, geschat op een inkomen van F. 45 L.

Zeven groot roeden Beempd, mede aldaar, geschat op een inkomen van F. 18 L.

Vijf groot roeden Beempd, mede aldaar, geschat op een inkomen van F. 15 L.

Agt groot roeden Beempd, mede aldaar, geschat op een inkomen van F. 20 L.

Elf groot roeden Beempd, mede aldaar, geschat op een inkomen van F. 20 L;

Dertig groot roeden Beempd, genaamd de Bosch - beempd, geschat op F. 40 L.

Dertig groot roeden Beempd, genaamd Beek - beempd, geschat op F. 40 L.

Agtien groot roeden Beempd, genaamd de Kromme - beempd, geschat op F. 35 L.

Eigendommen onder de gemeente Gellik.

Een watermolen, genaamd de Krickaert, met aan hoorige bosschen en tien Vijvers, genaamd de Steverden, groot aan mate circa 44 boenders, geëvolueerd op een jaarlijks inkomen van F. 1.000 L.

Den Oeffart, bestaande in een nieuwe opgebouwde Winhof, met circa 60 boenders zoo Akker - Weyland als Kreupelbosch, vijf Vijvers, en alle verdere regten en geregtigheden van dien, in gebruik bij Cornelis Frederix en andere, geschat op een jaarlijks inkomen van F. 600 L. Twee en een half boender Akkerland, geleege in het Gellikerveldje in ploeg bij Merten Gerards, geschat op een inkomen van F. 40 L.

Eigendommen onder de gemeente Bilzen.

Elf vijvers, (waarvan twee aangeland) en Weide, genaamde de Deens - en St. Teunis - weyers, in pagt bij Martinus van Laar voor F. 120 L. Jaarlijks.

Eigendommen onder de gemeente Waltwilder.

Een boender Akkerland in 't Eykskensveld aan de Eykskens, geschat op een jaarlijks inkomen van F. 40 L.

Eigendommen onder de gemeente Munsterbilzen.

Negen groot roeden Beempd, genaamd het Munster - geregt, geschat op F. 20 L.

Zijnde alle de voorsz. Goederen buiten Toust, en kunnen diensvolgens met half Maart aanstaande aanvaard worden.

De conditien van Verkoop zijn van nu af aan te leezen bij de voorsz. Notarissen Hagemans en Nierstrasz. Alle de geene welke eenige Hypotheken, dienstbaarheden of andere reële lasten op voorsz. Goederen zijn pretendeerdende, moeten daarvan behoorlijke opgave doen bij opgemelde Notarissen, uiterlijk voor het houden van den eersten Zitdag.

Dient tot narigt den Gegadingdens, dat alle reële Lasten en Capitaalen, voorsz. Goederen affecteerende, uit de Kooppenningen worden afgekweeten.

Na de dood van zijn moeder, barones de Heusch van Scherpenzeel, werd Raphael Adrien Arnold, baron de Heusch, op 23 augustus 1793 beleend met het Haenengoed, Krickaertsmolen en andere goederen onder Eigenbilzen. Als in 1811 de familie de Heusch naar Frankrijk verhuist, wordt het goed verkocht aan de familie Jozef Colpin-Cruts van Valenciennes, de zogenaamde zwartgoedkopers. De financiële moeilijkheden waren al begonnen in 1792, toen Adrien een hypotheek van 3.000 Fr. nam op zijn goederen. Op 6 september 1793 nadat hij twee weken vroeger de erfgoederen in zijn bezit gekregen had, nam hij opnieuw een hypotheek van 20.000 Fr. en gaf daartoe in pand het adellijk huis Zangerij met vijvers, bossen, bouw en weilanden, groot 700 bunder en het adellijk leen Hanegoed met watermolen, vijvers bossen en weilanden, groot 84 bunder, het Hulstergoed met bos en gronden, groot 67 bunder, een uiterwaard, groot 44 morgen (een morgen, landmaat; namelijk zoveel land als men op één ochtend kan omploegen, in de jaren 1130-1161), gelegen te Alphen, tussen Maas en waal.

Op 3 januari 1794 stelt hij zich borg tot betaling van hooi, waarvoor Peter Hendrik Willem van Scherpenzeel in hechtenis gezet was.

Nicolas Joseph, baron de Heusch, zoon van de vorige, werd geboren op het kasteel van Zangerij op 7 november 1794 en werd gewettigd bij het huwelijk van zijn ouders.

Hij werd schout van Wijer en overleed er op 8 december 1824 in zijn huis geheten "De Schans". Hij trad op 19 juni 1821 te Walhorn in het huwelijk met Maria Angelica Theresia de Hodiament de Heaic, geboren te Walhorn op 29 juni 1790.

In het jaar 1824 den negende dag der maand december ten tien uren voormiddag verschenen Arnoldus Neesen 49 jaar dienstbode en Frans Mulkers oud 49 jaar hoefsmid, beide wonende in deze gemeente. Die verklaren dat op den achtste dezer lopende maand overleden is den Edele welgeboren heer baron Nicolaas Josephus de Heusch van de Zangerij oud 30 jaren, schout dezer gemeente.

Hadden drie kinderen:

Maria Adrianus Joannes de Heusch, geboren te Wijer op 13 juli 1822. Zie verder.

Maria Theodorus Victor, baron de Heusch geboren te Wijer op 19 juli 1823.

Maria Christina Emilia, barones de Heusch, geboren te Wijer op 27 juli 1824.

Maria Adrianus Joannes, baron de Heusch, en van de Zangerij, werd burgemeester van Vliermaalroot en lid van de provinciale raad van Limburg, overleed te Vliermaalroot op 10 oktober 1910. Hij trad op 20 mei 1844 te Kortessem in het huwelijk met barones Olympe Adelaïde Thérèse Holvoet, geboren te Brugge op 27 mei 1825 en overleden op het kasteel van Ridderborn op 22 augustus 1870.

In 1811 werd het kasteel van Zangerij, zo 'n 14.000 roeden of 686 Ha, tevens het Haenengoed zo 'n 1.680 roeden of 73 Ha, door Gerard Colpin (1772-1836) aangekocht.

Nicolas werd geboren te Sint-Truiden uit het huwelijk van Nicolaas de Creeft met Maria Clara de Meugeer en hij stierf een jaar na de geboorte van zijn kind Annette Adrienne de Creeft, geboren te Sint - Truiden op 20 oktober 1766, gestorven te Amby op 23 augustus 1839, haar grafsteen zou nu nog aanwezig zijn op het kerkhof van Amby, die later huwde met Jean Henri Servatius Cruets, geboren te Maastricht op 6 februari 1755, werd schepenen van Maastricht en stierf op 30 juni 1808.

Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren:

1. Jean Cruets, die ongehuwd overleed.

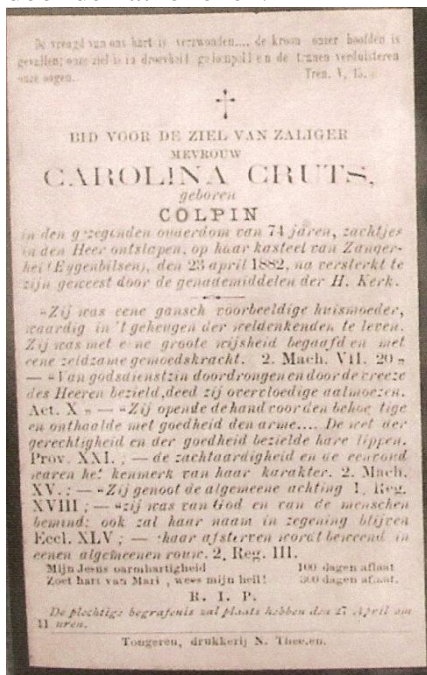
2. Baltus Cruets, geboren te Maastricht op 29 september 1788, sterft te Amby op 13 september 1841. Huwde op het kasteel van Zangerij met Caroline Colpin, geboren te Maastricht op 24 oktober 1808 en overleden op Zangerij op 23 april 1882. Zij was de dochter van Jacques Gery Colpin uit Valenciennes doch woonde te Maastricht en van Maria Emerentia Roemers.

Kinderen uit het huwelijk Cruts-Colpin.

1. Jean Emiel Cruts
2. Hortense Cruts
3. Anna Maria Cruts, die te Luik geboren werd. Op het kasteel van Zangerij huwde zij met Rodolphus Marie Joseph baron de Lamberts de Cortenbach, geboren op 17 oktober 1837 op het kasteel Erkelens.

Zij hadden 5 kinderen: zie verder.

Bij de algemene staatsverkiezingen, die gehouden werden in 1878, kwam de liberalen partij als overwinnaar uit de bus. Er werd een schoolwet gestemd, waarbij de katholieke godsdienst voor goed zou verbannen worden uit het jeugdonderwijs, "schoolstrijd". Om dit gevaar tegen te gaan, boden de Belgische bisschoppen een heftige weerstand, hierin algemeen gesteund door de katholieken.

Overall werden op eigen kosten private scholen opgericht. In onze parochie, dank zij de liefdadige fondsen van dame **Caroline Colpin** van Zangerij, en onder het wijs beleid van Georges Helleputte, professor aan de Leuvense Universiteit, werd in Eigenbilzen een prachtige school, in gotische stijl gebouwd, op een perceel grond aan de Spoorwegstraat gelegen van de voornoemde dame. Deze school werd ingehuldigd in oktober 1881.

In het jaar 1857 werd het huis, gelegen langs de dorpsstraat, hoek St. Niklaasstraat, het ouderhuis van Julien Schoenaers, nu eigendom van Wim Bangels, beenhouwer te Mopertingen, gebouwd.

Vele jaren heeft dit huis onder de bevolking de naam gedragen van oude kapelanijs, omdat er destijds meerdere kapelaans gehuisvest waren. De toen eigenares, dame Caroline Colpin, weduwe van Cruts Baltazar van het kasteel van Zangerij, had van Jan van Sichen, dit stuk grond aangekocht. Bij de verkoop zou Jan van Sichen het voorbehoud gemaakt hebben dat het huis, dat later zou

gebouwd worden, als kapelanijs zou mogen gebruikt worden.

Kapelaan Willem Boelen, was de eerste bewoner van dit huis. Maar het huis bleef eigendom van dame Colpin, pastoor Verjans wou de ze het huis afstond aan de kerk. Ze hield staande dat ze zich van het huis wou bedienen, als de familie 's zondags mis kwam horen. Later zou ze het huis wel afstaan om er een kapelaan laten te wonen, maar belofte op papier, daar wou ze niet van horen. Enige jaren later werd door baron de Lamberts, echtgenoot van Hortense Cruts, dochter van dame Caroline Colpin, het kosteloos gebruik van het huis aan de kerk toegestaan.

Vanaf 1883 tot 1900 bleef men zonder kapelaan, het huis werd door particulieren bewoond.

Toen in 1900 een nieuwe kapelaan werd aangesteld zag men zich genoodzaakt een nieuwe kapelanijs te bouwen. In de nieuwe kerk mocht baron de Lamberts vooraan twee banken plaatsen, alsmede drie zetels dicht bij de communiebank. Het kasteel betaalt hiervoor aan de kerk jaarlijks 100 Fr. Deze conventie werd op 18 juli 1871, door beide partijen ondertekend. Op 6 april 1856 werd een overeenkomst gesloten tussen dame Cruts en de kerkfabriek. Er werd haar en familie een eeuwige concessie verleend op het kerkhof, voor een grafkelder. Een perceel gewijde grond, gelegen aan de linkerkant van de kerk, in de hoek gevormd door de muren van de kerk en de sacristie, 28 voet lang en 14 voet breed. Op die concessie mochten alleen katholieken begraven worden. In ruil voor deze overeenkomst schonk dame Cruts aan

de kerkfabriek een stuk grond van 65 CA. bij het kerkhof gelegen. Reeds vroeger, zo schrijft dame Caroline Colpin, werden op deze plaats, overledenen van het kasteel begraven. Volgens haar stonden op de marmeren plaat tegen de muur van de kerk, de volgende namen vermeld:

1. Mej. Anne, Antoinette Nivar (1745 - 1832).
2. Mej. Hortense Colpin (1812 - 1835)
3. Mej. Odile, Antoinette Colpin (1807 - 1842).
4. De heer Jean - Emile Cruts (1834 - 1851).

Gerard Gery Colpin was burgemeester van Eigenbilzen van 1816 tot 1829.

Zij hadden vijf kinderen, waarvan Caroline (1808-1882) huwde in 1833 met Cruts Baltus, uit Amby Nederland, hadden samen drie kinderen:

1. Jean Emile Cruts, geboren in 1834 en overleden in 1851.

2. Hortense Rosalie Cruts, geboren te Luik op 3 maart 1836 en overleden op Zangerij op 14 juni 1903. Zij huwde in 1861 op het kasteel met Rodolphus Marie Joseph, baron de Lamberts Cortenbach, geboren te Terkelen bij St.-Truiden op 16 oktober 1837 en overleden te Maastricht op 3 december 1914. Hij was de zoon van Werner Joseph de Lamberts Cortenbach en van Maria Theresia de Bex.

3. Anna Maria Emerentia Cruts, geboren op het kasteel van Zangerij, op 2 juli 1840 en overleden te Amby op 27 januari 1890. Zij huwde in 1860 met Breuls de Tiecken, advocaat aan het beroepshof te Luik. Hij was afkomstig van Leuven en woonde te Kiewit-Gellik.

Mevrouw Marie Emerece, had haar man de heer Eduard Breuls, advocaat en plaatsvervangend rechter bij de rechtbank te Tongeren, aangeklaagd bij de burgerlijke rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement Tongeren.

De aanklacht luidde:

Dat de aanlegger een huwelijk gesloten heeft met de verweerster Marie Emerence Cruts op 3 oktober 1860. Dat een dochter uit hun huwelijk geboren werd op 3 oktober 1862.

Dat indien men verweerster moest geloven de aanlegger nochtans de echtelijke woning zou verlaten hebben, dat hij niet te zien was gedurende de duur van de zwangerschap van zijn echtgenote, dat hij noch taal noch teken gaf en uiteindelijk pas te voorschijn kwam in de maand juli 1863, om haar het kind, negen maanden oud, door list te roven. Zij werd geroofd door haar vader tijdens een wandeling in gezelschap van de kindermeid in de dreef van het kasteel.

Dat het alhoewel vast staat dat het gemeenschappelijk leven ophield tussen aanlegger en zijn echtgenote vanaf 1862. Dat hun feitelijke scheiding die voortduurde tot op heden, geregeld werd in 1873, door een modus vivendi uitgedrukt in een mondelinge overeenkomst op eer die ze op tweede augustus gedaan- gegaan hebben ten gevolg van een arrest van het hof van beroep van Luik, van 6 januari van het zelfde jaar die een aanvraag tot echtscheiding vanwege mevrouw Breuls van 2 december 1870, tegen haar echtgenoot ongegrond verklaard.

Aangezien de uitspraak van het hof van 16 januari 1873 die een eind stelde aan de rechtspleging in echtscheiding, en daarbij de verweermiddelen van de echtgenoot werden gegrond verklaard, geen verzoening met zich meebracht noch een herneming van het echtelijk leven.

De rechtbank veroordeelt de verweerders tot de onkosten.

Waren aanwezig de heren; Bartels, de voorzitter, Doris-Verkissen, de rechter, Clooten, procureur des Konings en Jans, hulpgriffier

Op 6 maart 1878, werd nog een zoon geboren die naam kreeg van zijn moeder, Antoon Cruts hij huwde met Maria Vanbrabant geboren op 10 oktober 1877 en overleden op 20 januari 1961. Antoon overleed op 6 mei 1952.

Hortense-Rosalie Cruts huwde in 1861 met baron Lamberts de Cortenbach.

Zij was de dochter van Cruts Baltus en Colpin Caroline. Door hen werden in 1864 en 1865 de bijgebouwen van het kasteel opgericht en tevens verhoogd. Baron de Lamberts schonk het adellijk stift van Munsterbilzen in 1880 aan Franse zusters, die er tot op heden een gesticht voor zenuwzieken in houden. Baron de Lamberts stierf in 1914 te Maastricht.

Kinderen uit het huwelijk de Lambert-Cortenbach-Cruts:

1. Caroline, baronesse de Lamberts-Cortenbach, geboren in 1862, ongehuwd, overleden en begraven te Eigenbilzen. Zij werd langdurig verpleegd door een grauwezuster uit het ziekenhuis van Tongeren.

2. Marguerite, baronesse de Lamberts-Cortenbach, gehuwd met baron de Woelmont. Zij was zeer godsdienstig, een voorbeeld voor iedereen; muzikaal was ze zeer begaafd. Hun kinderen:

a) Ghislain de Woelmont; (1889 – 1959) hij huwde in het Luikse.

b) Henriette de Woelmont, geboren te Maillen op 28 juli 1892 en overleden te St.-Lambrechts-Woluwe op 23 februari 1974. Zij huwde met René Feuiltaine, een Frans officier, geboren te Parijs op 17 februari 1894 en overleden te Brussel op 5 maart 1972. Beiden werden te Eigenbilzen begraven. Hun dochter Emilie Feuiltaine heeft twee zonen: Tanguy en Noël.

c) Yvan de Woelmont; huwde met een Franse. Hij werd begraven in het zuiden van Frankrijk.

3. Emile-Louis de Lamberts-Cortenbach, geboren te Eigenbilzen op 3 juli 1865 en overleden te Schaarbeek op 6 december 1949. Hij was ongehuwd. Hij werd te Eigenbilzen begraven.

4. Rodolphe Auguste de Lamberts - Cortenbach, geboren te Eigenbilzen op 2 september 1868 en overleden te Brussel op 30 augustus 1917. Hij huwde in 1913 met Madeleine de Festraets (1876 - 1958). Het gezin had geen kinderen. Rodolphe Auguste de Lamberts-Cortenbach is de laatste bewoner geweest van het kasteel Zangerij. Mevrouw werkte voor de blinden en was zeer vroom. In 1909 werd de vrije lagere jongensschool bestuurd door deze baron. Op 16 januari 1910, werd een adoptie der jongensschool voorgesteld, een overeenkomst van aanneming der vrije jongensschool tussen college van burgemeester en schepenen, vertegenwoordigd door:

Godfried Withofs, burgemeester en schepenen Michiel Swennen en Theodoor Martens.

Willem Lathouwers, gemeentesecretaris en E.H. Spaas pastoor.

Baron de Lamberts - Cortenbach en Hendrik Willems beiden als grondeigenaar.

Cajetanus Lathouwers, opziener van het vrij onderwijs.

Alfons Nivelles, als hoofdonderwijzer. die samen hebben een overeenkomst gesloten, die door de gemeenteraad moet goedgekeurd worden. Ze bevat 9 artikelen en is geldig voor een termijn van 10 jaar.

Op 14 september 1913 werd er een proces verbaal op gemaakt tegen de baron de Lamberts - Cortenbach, hij is verschuldigd aan de gemeente Eigenbilzen, 200 F. vastgesteld door de hoge overheid, wegens schade veroorzaakt in de gemeentebossen, waarvan de baron het jachtrecht bezit. Hij weigert evenwel te betalen, men beslist over te gaan tot vervolging voor de rechtbank.

5. Sophie Marie Clotilde de Lamberts-Cortenbach, geboren in 1870. Zij was gehuwd en overleed op het kasteel van Zangerij op 2 mei 1932. Door de aanleg van het Albertkanaal werd het goed in twee delen gesplitst. Het deel achter het kanaal (42 ha) werd in 1933 door het gemeentebestuur van Eigenbilzen aangekocht voor 226000 Fr. en is nu het natuurreservaat de Hoeffaert. Hierdoor is Zangerij praktisch teniet gegaan. In januari 1944, werd er een tehuis voor kinderen, in het kasteel van Zangerij opgericht. De eigenaar, baron de Lamberts had het kasteel verlaten en was te Brussel gaan wonen.

De bewaking van het kasteel had hij toevertrouwd aan Cornelis Stulens (1892 - 1961). De baron was blij dat een deel van de gebouwen alzo besteed was aan een liefdadig werk, te meer dat op die manier ook een bestendig toezicht kon gehouden worden op de overige gebouwen en op de inboedel die bewaard was in de kelders van het kasteel. EH Bernard Claesens, oud - bestuurder van de technische school van St. Jansberg te Maaseik, werd als rector van het kindertehuis, door Mr. Kerkhofs bisschop van Luik, aangesteld. Alles verliep er rustig, tot grote voldoening van de kinderen en het personeel. Kort na de landing der verbonden in Normandië, werden de Duitsers uit Frankrijk en België verdreven. Op de terugtocht op vrijdag 1 september, waren de ouders ongerust en kwamen in haastig hun kinderen op het kasteel halen. De volgende dag kwam er reeds een bevel tot inkwartiering van Duitse soldaten. Iedereen behalve rector Claesens sloeg op de vlucht. Tijdens zijn verblijf had rector Claesens allerhande materiaal en gereedschap in de school aangebracht, waarmee hij alle soorten meubels en schoolgerief vervaardigde. Aannemer Leo Swennen "Lio van Aotje" (1878 - 1959), die als schrijnwerker goed op de hoogte was van houtbewerking, stond hem nu en dan graag ter zijde.

Van 2 tot 8 september, dag van de bevrijding, was het een drukte op het kasteel, van weerstanders, witte brigademannen en partizanen. Wat er toen en nog dagen nadien, ontvreemd, gestolen en vernield werd, niet alleen in de lokalen van het kindertehuis, maar ook in de kelders en de vertrekken van het kasteel. Ook veel burgers uit de omgeving hebben zich op het kasteel schandelijk gedragen en zich aan plunderingen schuldig gemaakt. Dit alles gebeurde terwijl de Duitsers zich nog dagen lang hardnekkig verdedigden, ingegraven op de rechteroever van het Albertkanaal, tegen de Amerikanen.

In 1952 werd het kasteel en het park na verkaveling gekocht door de familie Smet - Heylen, die het in 1955 gesloopt hebben. Al de bomen in het park en langs de dreef, voornamelijk Amerikaanse eik, rode beuk en plataan werden gekapt. Alleen de in vierkantvorm gebouwde dienstgebouwen o.a. paardenstallen, staan nog overeind, dragen nog steeds de sporen van de oorlog. Op de poort hangt een plaatje met de tekst "Militaire bezetting - verboden voor

burgers". Binnen vond men op vele muren tekeningen met talrijke spreuken gericht tegen de bezetter. Met de rest van het kasteel werden de vijvers dichtgegooid. De eikenbomen langs de dreef en rond het kasteel zijn ook al allemaal gekapt. Spijtig toch.....

Dit monumentale dienstgebouw is in 1999 op vakkundige wijze gerestaureerd, en zo van verval gespaard gebleven, ze zijn van dergelijke omvang dat zij de allure van kasteel aannemen.

Van het Zangerij complex blijven verder nog over, het park en de vijvers, de watermolen en de ijskelder, deze laatste ligt buiten de grachten van het park, is nu een slaapplek voor vele vleermuizen. Vroeger diende deze ijskelder, 's winters werd het ijs van de vijvers in deze ijskelder opgeslagen, zo kon men in de zomer, indien er ijs nodig was voor een zieke of een ongeluk, de gewone burger met iets of wat voorspraak ijs gaan halen, indien nodig.

De laatste bewoners van het kasteel

De kinderen uit het huwelijk de Lamberts-Cruts.

1. Caroline, barones, geboren in 1862, ongehuwd en overleden en begraven te Eigenbilzen. Zij werd langdurig verpleegd door een grauwezuster uit het Tongers ziekenhuis.
2. Marguerite, barones, gehuwd met baron de Woelmont uit Gors op Leeuw.
Hun kinderen;
 - a. Ghislain de Woelmont, hij huwde in het Luikse.
 - b. Henriette de Woelmont, geboren te Maillen op 28 juli 1892 en overleden te St.Lambrechts-Woluwe op 23 februari 1974. zij huwde met René Feuiltaine, een Franse officier, geboren te Parijs op 17 februari 1894 en overleden te Brussel op 5 maart 1972. beiden werden te Eigenbilzen begraven. Zij hadden twee kinderen, Marie-Josèphe (1923-1934) is begraven hier in Eigenbilzen achter het koetshuis in de grafkelder. En Emilie Feuiltaine, is gehuwd met de Boley en hebben twee zonen, Tanguy en Joël. Emilie is hier op het kerkhof gegraven in 2010, kregen niet de toelating van de gemeente om begraven te worden bij haar zuster achter het koetshuis.
 - c. Yvan de Woelmont, huwde met een Franse en werd begraven in het zuiden van Frankrijk.
3. Emile-Louis, geboren te Eigenbilzen op 3 juli 1865 en overleden te Schaarbeek op 6 december 1949, was gehuwd en te Eigenbilzen begraven.
4. Rodolphe August de Lamberts-Cortenbach, geboren te Eigenbilzen op 2 september 1868 en overleden te Brussel op 30 augustus 1917, hij huwde in 1913 met Madeleine de Festaets. Het paar had geen kinderen. Rodolphe August de Lamberts-Cortenbach is de laatste bewoner geweest van het kasteel Zangerij. Mevrouw werkte voor de blinden en was zeer vroom.

In 1909 werd de vrije lagere jongensschool gebouwd op grond van de baron en van Hendrik Willems aan de spoorweg en ook door hen bestuurd. Op 16 januari 1910, werd een adoptie van de jongensschool voorgesteld, een overeenkomst tussen college van burgemeester en schepenen, vertegenwoordigd door: Godfried Withofs, burgemeester en schepenen Michiel Swennen en Theodoor Martens, Willem Lathouwers, gemeentesecretaris en E.H. Spaas, pastoor.

5. Sofie-Marie, geboren in 1870. zij was gehuwd en overleden op het kasteel van Zangerij op 2 mei 1932. door de aanleg van het Albertkanaal werd het goed in twee delen gesplitst.

Het deel achter het kanaal (42ha) werd in 1933 door het gemeentebestuur van Eigenbilzen aangekocht voor 226.000 fr. en is nu het natuureservaat de Hoeffaert.

Tehuis voor kinderen

In de maand januari 1944 werd een 'Te Huis' voor kinderen, in het kasteel van Zangerij opgericht. De toenmalige eigenaar, baron de Lamberts had het kasteel verlaten en was te Brussel gaan wonen. De bewaking van het kasteel had hij toevertrouwd aan Cornelis Stulens (1892-1961). De vorige beheerder van de goederen van het kasteel was de heer Melchior Verpoorten (1828-1897)afkomstig uit Meerhout en was gehuwd met Elisa Mertens uit Mol. Zij hadden samen 7 kinderen, waarvan Roza, gehuwd met Peter Nulens dit waren de ouders van Hubert (Bér van der Wûlkes) en Margriet, gehuwd met Willem Liebens, zij hadden 18 kinderen waarvan er 10 als kind gestorven zijn. Uit dit huwelijk kende wij Elisa gehuwd met Vanheusden Nicolas (klaeske) en Roza gehuwd met Mathieu Steegen (ritte). Melchior was gedurende 21 jaar in dienst van de kasteelheren. De baron was blij dat een deel van de gebouwen alzo besteed was aan een liefdadig werk, te meer dat op die manier ook een bestendig toezicht kon gehouden worden op de overige gebouwen en op de inboedel van het kasteel.

E.H.Bernard Claessens, oud bestuurder van de technische school van St.Janberg te Maaseik, werd als rector van het kindertehuis, door Mgr. Kerkhofs, bisschop van Luik, aangesteld.

Alles verliep gunstig, tot grote voldoening van de kinderen, hun ouders en ook van het personeel. Kort na de landing van de Verbondenen in Normandië, werden de Duitsers uit Frankrijk en ons land verdreven. Op die terugtocht zou nog van alles gebeuren.

Op vrijdag 1 september 1944 waren de ouders die te Genk, Munsterbilzen en elders woonden ongerust geworden en kwamen in aller haast hun kinderen op het kasteel weghalen. De volgende dag, 2 september, kwam er reeds een bevel tot inkwartiering van Duitse soldaten. Gans het personeel, rector Claessens uitgezonderd, sloeg op de vlucht. Hij was een uitzonderlijk begaafd man, gediensstig, vroom en baatzuchtig. Hij zou zo lang en zo goed mogelijk de ter plaatse aanwezige bezittingen van zijn school, alsook die van het kasteel onder zijn hoede nemen. Gedurende de negen maanden dat hij er verbleef had hij allerhande materiaal en gereedschap in de school ondergebracht, waarmee hij alle soorten meubeltjes en schoolgerief vervaardigde. Ook de oude meubels van het kasteel bracht hij in orde. Aannemer Leo Swennen "Lio van Aotje"(1878-1959), die als schrijnwerker goed op de hoogte was van houtbewerking, stond hem nu en dan graag ter zijde. Als rector Claessens op 23 september 1944 vaarwel zij aan het kasteel, nam Leo Swennen ook actief deel aan zijn verhuis.

E.H.Claessens was op het einde van de oorlog met toestemming van zijn bisschop rector, in de betekenis van overste van een klooster of stichting, van de stichting van 'Moeder en Kind' in het kasteel Zangerij te Eigenbilzen.

Hij maakte in Zangerij de bevrijding mee en heeft zijn belevenissen zorgvuldig dag na dag genoteerd.

Het personeel op het kasteel was in die periode:

De familie Vandegoor, stond goed aangeschreven op het kasteel.

Vader Louis, was afkomstig uit Veltem en zijn vrouw Caroline Verbiest kwam uit Bucken.

Hun zonen:

Louis, (de gard) was de boswachter, gehuwd met Meers Maria.

Frans, woonden met zijn gezin op de Hoeffaert, midden in de bossen achter het kanaal en eigendom van Zangerij. Had later de zagerij aan de Heseputterstraat die hij uitbaatte met zijn zonen, Frans was gehuwd met Meesters Elisa.

Henrie, de molenaar, die later een molen te Munsterbilzen bouwden, hij was gehuwd met Dello Elisa.

De pachter op de boerderij was Geurts uit Briegden, hij was gehuwd met Moors Catharina uit Mopertingen, zij was de zuster van Michel Moors (monument), zij woonden er met hun gezin van 1940, drie weken voordat de oorlog uitbrak en dat tot 1950.

De hovenier was, Vandevenne Jan, afkomstig van het Heike, en gehuwd met Peters Agnes uit Munsterbilzen.

De koetsier was, Poesmans Mathieu, afkomstig uit Hoeselt en gehuwd met Stulens Elisa (van Lense). Mathieu, verzorgde de paarden, het getuig en de voertuigen, daarin werd hij in bijgestaan door Isabella Muizenbeek, zij verzorgde de koeien, melken, hoeden en de stallen schoon maken.

In de jaren 30 was Lambert Broux, geboren in 1903 was op het kasteel de man die alles in goede banen moest leiden, met zijn witte handschoenen aan deed hij alle interne zaken zoals, deuren openen voor het herenvolk, inspectie op de kleding van het personeel en het nazicht op de gedekte tafels en nog van alles meer.

Zijn vrouw Sofie Packlè, geboren te Lanaken in 1910 was werkzaam in de keuken, de toen nog in leven barones Sofie de Lamberts had toevallig dezelfde naam als haar onderdaan, en dat kon niet op het kasteel, daarom werd zij met hare tweede naam genoemd Marie-Therèse. De Dommestiek of bediende was, Jadoul Bernard, afkomstig uit Ferville (Walonië) geboren op 25 maart 1881 gehuwd met Moosen Katrien. Bernard was een echte heer, ook met de witte handschoenen aan verwelkomde hij de binnenrijdende koetsen of wagens en vergezelde de bezoekers tot aan de deur. Hij stond ook in voor de huisdieren (katten en honden) ze manieren leren uitlaten en voederen. Bernard overleed op 12 januari 1941.

De familie Claesen, was ook in dienst op het kasteel, Gillis, werkte in den hof, Joanna was kok en Trein deed de was die daar in bijgestaan werd door Appermans Cornelia.

Bijna iedereen in het dorp werkte voor de baron. Men verdiende een knepke (5 cent of 5 honderdste van 5 frank) per dag. Op het einde van de week kocht men van dat geld roggemeel en kippenvoer in de molen van Zangerij. Iedereen had zijn eigen kleine boerderij: een varken, een paar geiten of schapen, enkele kippen, een klein lapje grond in het veld voor aardappelen, een moestuin achter het huis. Had men in het voorjaar kuikentjes dan kon men deze tegen een kleine vergoeding afgeven op het kasteel. Vanuit heel de omgeving kwam men te voet op klompen naar het kasteel om er te werken. Er waren keldermeiden die zorgden voor de melk en de kaas, keukenmeiden en bovenmeiden voor het fijnere werk. Zij stonden allemaal onder toezicht van een oppermeid.

De bovenmeiden maakten in het voorjaar alle matrassen los en schudden de vulling uit op de zolderkamers. Alles werd dan los geplukt en terug in de beddenzakken gestoken. Dit omvangrijk werk nam weken in beslag en werd uitgevoerd in groepen van 10 tot 20 meisjes. Alle werknemers kwamen voor op een lijst die op het gemeentehuis lag. Jaarlijks rond Pasen, kwam iemand van het kasteel daar langs en noteerde de namen van werknemers, die dat jaar een communicant hadden. De ouders kregen dan op het kasteel een groot stuk stof om kleren te maken. De mensen prezen deze liefdadigheid van de kasteelheer. Weinigen wisten dat de familie een groot stoffenfabriek bezat in Brussel.

Nu volgt het verhaal geschreven uit het dagboek door E.H.Claessens.

Vrijdag 1 september 1944.

De ouders komen reeds hun kinderen halen; bezoek voor inkwartiering vanwege de Duitsers.

Zaterdag 2 september

Bevel tot ontruiming voor 17 uur 's avonds. Er worden stappen gedaan te Bilzen bij de Duitse majoor. Antwoord "das Kinderheim darf nicht belegt werden" (in het kindershuis mag niet ingekwartierd worden). De kinderen weenden. Hals over kop moest alles opgeruimd worden wat de kinderen en het personeel toebehoorde. Om 17 uur zouden de Duitser met een camion zenden om de kinderen van Genk naar huis te brengen. Er kwam natuurlijk geen camion. Zo moesten de kinderen met de laatst lopende tram te Munsterbilzen naar Genk gebracht worden. De familie Clijsters ging in Bilzen slapen, daar hier alles belegd was, voorlopig mijn slaapkamer en de kamers van de familie Clijsters (de familie Clijsters had daar ook een intrek want de gezusters waren er onderwijzeres). Voor alle zekerheid hadden we een bedje op mijn zitkamer geplaatst. Ik heb daar dan een paar nachten geslapen. 's Avonds kwam de bode zeggen dat er toch geen inkwartiering zou komen. Maar 's nachts rond 2 uur kwamen er een honderdtal Duitse soldaten van het vliegwezen. Alle beschikbare bedden werden bezet en de zalen vol stro gelegd. Er was een dokter en een licht gewonden bij. Ze waren niet brutaal, ze bleven tot zondag hier en vertrokken zondagnacht.

Maandag 4 september

Gans het personeel is nu vertrokken te voet of per fiets. Mevrouw Clijsters had nog alles zo veel mogelijk geregeld, betreffende de voorraad die nog hier was. Van Gellik waren ze met een Duitse auto een en ander komen halen. Ze konden echter geen tweede keer terug keren, ze hadden nog zoveel kunnen meenemen, keukengerief, enz.. (dat daarna gestolen werd). Mevrouw Clijsters, haar zuster met de kinderen, reeds gevlucht uit Bilzen, waren aangekomen op Zangerij om samen met de ganse familie te vluchten, "maar waar heen". Ze waren zwaar geladen, gingen door de dreef langs de molen in de richting Zutendaal. Het was tijd want 's anderdaags lagen daar de bossen vol met weerstanders witte brigade en partizanen. Het kasteel stond voortaan onder de hoede van de heer Cornelis Stulens, maar die woonden in Eigenbilzen, hij was de huisbewaarder van de baron de Lamberts. Ik ga eten bij Jan, de hovenier, aan wie mevrouw voorraad had gegeven voor mij.

Dinsdag 5 september

Mr. Stulens en ik hadden een opschrift gemaakt in het Vlaams en Frans en boven de hoofd ingang geplaatst.

"DIT KASTEEL IS EIGENDOM VAN BARON DE LAMBERTS, BRUSSEL EN STAAT ONDER DE HOEDE VAN ZIJN VERTEGEWOORDIGER CORNELIS STULENS".

De weerstanders in burger in de buurt droegen enkel een driekleurig lint.

Woensdag 6 september

We waren onder in de eetzaal bezig stro op te ruimen, toen er hevig op de buitendeur geslagen werd en gebeld. De heer Stulens ging kijken, intussen hadden reeds 6 a 7 witte brigademannen, met hun geweren de vensters stukgeslagen en binnengekomen. Stulens moest met de handen omhoog gaan zitten. Ze liepen zenuwachtig rond en kwamen naar mij. De chef sprak Frans "Y-a-t'il des Boches ici?". Neen, hier was niemand dan wij. Ze liepen naar boven,

ik hoorde ze op de kamer van de heer Clijsters iets kapot slaan. Toen kwamen ze naar beneden met de foto's van de heer en mevrouw Clijsters. "Ah! Voila les boches". Toen trokken ze weg, de foto's hebben ze later aan het stadhuis van Bilzen opgehangen. De heer Clijsters was zagezegd vogelvrij verklaard.

Donderdag 7 september

Heel de dag alleen gebleven, de heer Stulens durfde niet meer komen daar het zeer gevaarlijk was. In de bossen dwaalden nog afzonderlijke Duitse soldatengroepen, er werd op geschoten, zodat ze uiterst verbitterd waren dat ze in de rug beschoten werden door mensen in burger. De ongelukkige pachter van Hommelen "Jan Steegen" (*kaver Jan*) werd daar het slachtoffer van. Hij werd terwijl hij vluchtte, neergeschoten aan de "*gebrande wei*" omdat zij meende dat hij een partizaan was. Op het Heike waar, zegt men, de witte brigade waren bijeen gekomen, werden drie huizen platgebrand en uit weerwraak drie mannen meegenomen over het kanaal. Er werd gezegd dat ze doodgeschoten waren, maar ze hebben ze later te Gellik losgelaten. Verschillende keren zijn hier nog witte brigaden geweest om dekens en hebben alles doorzocht naar Duitse wapens, tevergeefs.

Tegen de avond rond 16 uur werd er fel gevochten langs de kant van Munsterbilzen en het Heike. Kanon-en geweervuur, het kwam naderbij leek mij. Enige kogels knetterde tegen de kasteelmuren, één door 'n ruit aan de voorkant. Ik durfde pas om 20 uur naar de hovenier te gaan om wat te eten. Er werd me gezegd dat gisteren er zware ontploffingen zich hadden voorgedaan, waarschijnlijk kanaalbruggen die werden opgeblazen. Al de elektrisch licht was uitgevallen, gelukkig vond ik in de kelder nog een petroleumlampje om me van licht te voorzien. Om 22 uur werd er op de voordeur geklopt. Ik ga er met het lampje naartoe en 4 of 5 witte brigademannen slopen naar binnen. Ze waren niet op hun gemak, ze vroegen om te slapen. Ik mocht geen licht maken en ook niemand binnen laten, ik bracht ze naar de kamer van de gezusters Clijsters waar Vijf bedden stonden. Ik had den indruk dat ze bang waren dat er nog Duitse soldaten zouden komen. Ik ging toen naar mijn kamer, had nog lang gebeden voor een goede bewaring want morgen was het feest van O.L. Vrouw, ik betrouw op haar.

Vrijdag 8 september

Nauwelijks was ik gisterenavond, na 23 uur, wat ingeslapen of er werd met veel lawaai geklopt op de voordeur. Dat klom akelig in het lege kasteel. Ik was wel wat verschrikt. Waren het Duitsers? Wat zou er gebeuren als ze hier partizanen aantreffen. Ik twijfelde, wat te doen? Toen sloegen ze het glas in de voordeur stuk. Ik hoorde ze de trappen oplopen, ze wisten waar mijn kamer was, sommigen moesten me kennen daar ze overdag al hier waren geweest, het waren witte brigademannen. Ze vroegen me waarom ik niet open deed, ik antwoorde je liet me de tijd niet en trouwens uw kameraden hebben me verboden de deur te openen voor niemand. Deze brigademannen hadden zo'n 200 a 250 mensen bij hun, er waren meisjes, vrouwen en kinderen bij die hier allemaal moesten slapen. Er werd geplunderd door deze mensen, toen ik op mijn zitkamer kwam hadden ze de deur opengebroken en lagen er ook in mijn tapijt gerold te slapen. Na de mis ging ik op mijn werkplaats zien, de deur was ook opengebroken, ze hadden er ook geslapen en waren bezig met alles te doorsnuffelen, en hadden reeds veel meegenomen.

Om 11 uur kwam een vrachtwagen geladen met kaki overalls, ze gingen zich allen in tenue zetten, tegen half een stonden ze klaar om te vertrekken. Maar de vrachtwagen was weer terug volgeladen met spullen van het kasteel wat ze gestolen hadden. Ze reden richting Bilzen, "er waren ook Russen bij", in Bilzen waren momenteel geen Duitsers. Het ergste was nog dat de mensen van de omgeving nu alles begonnen weg te halen. Er was een vrouw bij die had een papier, waardoor ze van de witte brigade toelating had (om bewezen dienste) alles mee te nemen, dat niet van de baron was maar van het kindertehuis. De kolen werden kar na kar weggehaald, wel voor een fortuin. Ik moest maar lijdzaam toezien, ik was alleen, toen ik iets

zij tot dat vrouwmens werd ik toegesnuwd “ dat ze dit wel verdiend had en er niets van hoefde te biechten”. Na het weg trekken van iedereen heerste hier een onbeschrijflijke wanorde alles was vernield, het portret van de Koninklijke familie was afgescheurd, op het bord in de klas hamer en sikkels getekend, alsook het volgend opschrift:

“en toch zullen we ze hebben de moffen”

“De laatste bewoners van deze kamer smaken het genoeg binnen enkele uren van het zwart gespuis verlost te zijn”

“wie laatst lacht, best lacht, hee! zwarte nachtridders”

Met ondertekening, “het ondergronds leger”.

Daar de elektrische stroom uitgevallen was en de waterbassins leeg waren omdat de pomp niet kon werken bij gebrek aan stroom, waren alle wc's verstopt en opgehoopt vol. In alle mogelijke recipiënten hadden ze hun behoefte gedaan, zelf in de waterbakken van de waterleiding, het was walgelijk in die stank moest ik leven.

Op de kamers van de familie Clijsters was het nog afschuwelijker. Alle portretten en familie-souvenirs verscheurd en vertrappelt. Het grote portret van mevrouw Rubens zaliger was ook stukgeslagen en verscheurd. Alle registers en waardevolle papieren verscheurd en meegenomen. Ik heb alles ongeroerd laten liggen, zodat later de pastoor van Eigenbilzen en Munsterbilzen het konden zien wat hier was gebeurd. En dit alles vooral uit haat tegen de familie Clijsters, die toch niemand kwaad deden.

De ganse dag is er fel geschoten aan het kanaal en Eigenbilzen, niet te verwonderen dat de plunderaars de andere kant uit gingen.

Er schijnen nog steeds Duitsers in de bossen te zijn. Om half vier gingen alle mensen uit de buurt lopen, daar enkele Duitsers achter het huis van de boswachter waren gezien.

Het was zeer gevaarlijk daar de opgejaagde Duitse soldaten verbitterd waren tegen de partizanen die op hen geschoten hadden. Daarom, zegt men, werden later ook granaten van over het kanaal op Eigenbilzen geschoten.

Om 18,30 uur reed een pantserwagen voor, de officier sprak Frans, hij vroeg als er nog Duitsers waren, ik zegde hem wat ik wist. Hij vroeg of hier enkel V.N.V. kinderen waren geweest. Ik zij hem dat alle kinderen hier werden toegelaten zonder onderscheid.

Om 20 uur bracht de hovenier mij gauw wat te eten, want ze durfden niet op Zangerij blijven slapen, maar gingen naar Munsterbilzen. Ik heb alles goed gesloten, ik zat daar moederziel alleen, alles daverde er word nog voortdurend vanaf het kanaal geschoten.

Zaterdag 9 september

Spijts alles, rustig geslapen, er werd nog steeds geschoten ik denk met mortieren of kanonnen, van weerszijden van het kanaal, rond 11 uur was alles weer stil. Enkele Amerikaanse pantserauto's komen rond 14 uur door de dreef gereden tot aan de molen. De soldaten gaan te voet de bossen in opzoek naar Duitse soldaten. Er werd van alles verteld, in Zutendaal zouden de Amerikanen een brug geslagen hebben, later bleek dit voorbarig, ook dat de grote brug van Veldwezelt zou gesprongen zijn, later ook al anders, maar die van Briegden was wel gesprongen.

Vliegtuigen zweefden voortdurend heel langzaam heen en weer. “observation” zegden ze. De kanonnen schieten voortdurend, ongeveer boven het kasteel hoort men de obussen door de lucht gieren en verder met hels lawaai ontploffen. Er was op dit moment ook nog hevig mitrailleurvuur in de bossen achter de molen, richting het kanaal dunkt me, naar het schijnt komen nog Duitse soldaten over het kanaal naar deze kant.

Om 20 uur werd er weer gebeld, een vrouw uit Tongeren die gevluht was met haar kinderen vroeg onderdak, daar ze niet verder door kon naar Genk. Juist begonnen ze zo vreselijk te schieten dat ze niet durfde te blijven. Ze vond dan onderdak bij de pachter of de molenaar, bij

de hovenier was heel de familie gevlucht want er waren al menige obussen in het dorp gevallen. Twee Amerikanen kwamen binnen, heel gemoedelijk praten. “*Reverend Father*” zegde hij. Een was methodist en haalde een bijbel boven. “*Sunday*” zegde hij, morgen zondag en hij vouwde zijn handen. Deelde sigaretten uit en vroegen naar water, ze gaven pakjes met poeder om limonade te maken, hij zou nog tabak brengen, maar ik vernam dat hij ’s anderendaags gesneuveld is of toch gewond werd.

Hier in de schuur en de stallen waren veel vluchtelingen uit Eigenbilzen gelogeed, met koeien, schapen, ezels, konijnen enz...er was ter plaatse volop melk. Zij waren bang voor het geschut, maar werden getroost als ze hoorden dat de Amerikanen reeds tot Munsterbilzen gekomen waren. Op dit moment hebben ze al zo gezegde zwarten aangehouden en mishandeld te Bilzen.

Zondag 10 september

Rond 6 uur in morgen begint weer het trommelvuur, ik vraag me af hoe ze dat daar over het kanaal kunnen uithouden. De H. mis gedaan voor de burens en nog vluchtelingen uit Eigenbilzen, onder een echte regen van voorbij fluitende obussen.

De mensen vertellen dat heel Eigenbilzen op de vlucht is. Een officier zou gezegd hebben dat de Duitsers nieuwe kanonnen aanvoerden en dat het bombardement nog zou verdubbelen. De Amerikaanse soldaten kwamen met zware pantserauto's en camouflerden ze onder de bomen in het park. Ze waren vriendelijk en deelde snoep uit aan de kinderen, morgen zou de algemene aanval op het kanaal beginnen. Om 21 uur kwam nog een ganse troep vluchtelingen. Ze slapen in de grote aardappelkelder onder de schuur. In Bilzen zouden er doden gevallen zijn van de Duitse obussen op de Amerikaanse batterijen.

Maandag 11 september

Deze nacht heb ik rustig geslapen, alleen rond 2 uur wat geweerschoten, maar verder bleef het rustig, ik heb buiten op de trappen wat met de mensen zitten praten. De lange dreef naar Munsterbilzen staat vol tanks en pantsers met de bedoeling dat de Duitsers nog een aanval zouden doen.

Dinsdag 12 september

Het was een woelige nacht, ik durfde niet naar bed te gaan, rond 24 uur geweerschoten vlakbij, daarna begonnen de tanks te schieten (ze hadden ook tanks ingegraven in de weide van de pachter). Rond de middag nog altijd geschut, de Duitser waren nog steeds aan den overkant van het kanaal de obussen vielen vlak bij het kasteel. Het is reeds de vijfde dag dat er geschoten wordt op de Duitse stelling aan den overkant van het kanaal, men vraagt zich af hoe daar nog iets kan leven of recht staan. Toch heb ik horen zeggen van mensen die daar waren gaan kijken, er was weinig te zien, ook schijnen er niet veel slachtoffers te zijn, men heeft nergens lijken gevonden. Het schone Zangerij begint me tegen te steken, ik ben weemoedig en bid veel, ik snak naar ergens een plaatsje waar ik nog enkele jaren stil en vergeten bij de mijnen moge doorbrengen.

Woensdag 13 september

Deze nacht nogal rustig geslapen, enkele keren wakker geschoten door ontploffingen. Rond 7 uur is de heer Stulens nog eens durven komen, hij stond verslagen toen hij het kasteel terug zag. Wat een wanorde in het grote salon waar de kinderen nooit in mochten komen. De zachte kussens van de antieke empire zetels en stoelen waren weg. Het groot mahoniehouten bureau van de baron, dat ik juist volledig hersteld en opgepolijst had, open en smerig en de sleuteltjes, die ik met zoveel geduld heb hermaakt, waren verdwenen. Daar naast in het boudoir van de barones, dat op bezoekdagen als spreekkamer diende voor de ouders, en waar

ook de naaisters met de juffrouwen de kleren van de kinderen herstelden, er lag alles dooreen gesmeten en al wat bruikbaar was, was weg.

Donderdag 14 september

Rond middernacht hevig kanonvuur, om half acht een paar geweldige ontploffingen. In de namiddag een tijd lang hevig geschut uit de richting van Munsterbilzen in de richting van Lanaken. Ik heb den indruk dat de Duitsers in die richting wijken.

Bij het vallen van de avond kwam de pastoor van Munsterbilzen me melden dat de Duitsers aan het terug trekken waren. Het geruststellend nieuws wordt bevestigd, wat een opluchting!. Er is per geluk geen enkele obus op het kasteel terecht gekomen, de vluchtelingen van Eigenbilzen trekken al terug naar huis.

Vrijdag 15 september

Deze morgen kwam een majoor van de witte brigade in Belgisch uniform, samen met notaris Haffmans, klerk en de heer Stulens, kasteelbewaarder, om te onderzoeken wat weg was van de baron. Die majoor was een beschaafd en ernstig man, ik moest hem alles vertellen wat er gebeurd was, de Rijkswacht zal verwittigd worden en een onderzoek instellen. Voorlopig kan er wegens de wanorde geen sprake zijn van het controleren van de inventaris, eerst moet alles in orde gebracht worden. Om 13 uur komt een witte brigademan vragen of er een bood is om over het kanaal te varen, want de brug werd opgeblazen op 10 mei 1940, en de boot van de vijver in het park was gezonken.

Zaterdag 16 september

's morgens kwamen drie gendarmen waaronder een van Maaseik, V., om eens alles na te kijken en gingen met de heer Stulens naar het Heike bij de mensen die alles weghaalden. Ze vonden daar veel, maar niet alles. Ze maakte een inventaris op, alles moest terug en ik moest die verklaring ondertekenen. Of van terug brengen iets zal komen? Ik denk de Rijkswacht niet te veel te zeggen heeft. Ze gingen ook eens kijken op de kamers van de familie Clijsters, ze vonden in de kasten nog van dezelfde kleeerhangers als op het Heike, en dat sprak van zich zelf.

Zondag 17 september

Tegen de morgen zwaar geschut aan de Maaskant. Er wordt verteld dat de Amerikanen een eind teruggeslagen zijn.

Maandag 18 september

Niet veel te horen dan ver weg, 's avonds nog enkele kanonschoten.

Dinsdag 19 september

Overdag stil, met in de verte gerommel van vliegtuigen, enige bommen en luchtgevechten. Gisteravond, kwam de pastoor van Eigenbilzen mij wat opmonteren, hij stelde voor bij hem te komen logeren.

Woensdag 20 september

In de nacht nog hevige luchtgevechten, over dag stil. Rond 15 uur kwamen Twee witte brigademannen uit Eigenbilzen met Louis de garde, nog een s alles doorsnuffelen en opschrijven wat aan het tehuis toebehoorde. Iemand speelt hier een valse rol, ze sloten de klassen en Louis moest de sleutels meenemen. Nu was mij de toegang ontzegd, de sleutel van de kamer van dhr. Clijsters mocht ik bewaren, maar ik mocht er niemand binnen laten, Ze hadden de deuren verzegeld. Om 17 uur wordt er gebeld iemand komt de trappen op, ik ga

zien en verschrik, god! Paul Clijsters. Wat gaat gij beginnen, ge kunt hier niet blijven, ze zoeken u, als ze u vinden schieten ze u dood.

“ik kom hier niet schuilen, ik ga me aangeven en kom alleen maar afscheid nemen”. Hij vroeg mijn zegen en knielde, ik heb mij niets te verwijten, mijn geweten is gerust, zij hij. Ik ging met hem tot aan de deur en zag hem wegrijden met zijn fiets langs de dreef. Daar hebben ze hem aangehouden en naar Bilzen gebracht; hij is daar als een boosdoener mishandeld. Arme brave man, zacht en een reine idealist. Een half uur later waren hier twee witte brigade mannen om uitleg, ze konden me niets maken, daar ze hem hebben zien binnen en weer buiten gaan. Ze spraken van moordenaar en vogelvrij verklaarde. Ik gaf hen daar een gepast antwoord op.

Donderdag, 21 september

De ganse dag hebben de witte brigaden alles doorzocht, braken ook nog de gesloten kamers en zolder open, waar de zaken van de baron waren opgeborgen. De geheime kamer, waar het kostbaar porselein van de baron stond, hebben ze niet gevonden. Alles wat de familie Clijsters toebehoorde wordt zagezegd aangeslagen, opgeladen en meegenomen. Er werd nog gezegd *“niemand mag op het kasteel komen zonder de toelating van de witte brigade van Eigenbilzen”*.

Vrijdag 22 september

Eergisteren avond terwijl we aan het eten waren bij Jan, de hovenier, zagen we in de linden dreef de heer Moens (de rentmeester van het kasteel) in druk gesprek met Louis de gard, sinds dien zijn die van Eigenbilzen me het leven beginnen zuur te maken. Deze morgen zijn ze weer hier geweest om te zoeken, een van hen kwam me zeggen dat ik het kasteel moest verlaten, want mr. Moens heeft een brief van de barones ontvangen dat er niemand meer mag blijven. Zo, zeg maar aan den heer Moens dat hij, ten eerste geen post ontvangen heeft, daar de post niet werkt, ten tweede dat hij hier op het kasteel niets te zoeken heeft, alleen de heer Stulens. Ik ga niet weg voordat ik mijn zaken heb ingepakt, en een onderkomen gevonden heb. Ze verzegelde sommige deuren waar ze een en ander hadden binnen gebracht, o. a. schoolgerief. Later hebben ze het schoolgerief en schoolmeubels (gedeeltelijk) naar de school van de heer Moens te Eigenbilzen gebracht. Ik verneem dat ze de ganse familie Clijsters hebben aangehouden behalve Mado (een der zussen).

In de namiddag komen ze ook op mijn kamer, ik was aan het inpakken met de heer Stulens. Er was een meisje van Mopertingen bij, een zeer brutaal stuk, dat vloekte als een ketter. Ze zei tegen de heer Stulens, op mij bedoelend *“gij zult toch niet zeggen dat hij geen zwarte is, hij had toch niets toen hij op Zangerij aankwam dan een vallieske, is dat alles van hem?”*. Ze had mijn bakje met lepels en vorken reeds te pakken, laat staan a.u.b. jufvrouw, dat is van mij. Met een smak gooide ze alles op de grond en ging woedend buiten.

Zaterdag 23 september

Dit zal, hoop ik, mijn laatste dag op Zangerij zijn. Ik laar door de heer Stulens vragen dat aannemer Swennen me kan komen helpen met inpakken en verhuizen. De heer Swennen kwam al vroeg helpen, kisten en meubels zijn al deels naar beneden gedragen en opgeladen op een boerenkar zo naar de pastorij van Eigenbilzen. Twee witte brigademannen kwamen naar me toe en zei;

“wat kwam jij doen hier in dat nest, ge had hier nooit mogen komen”. Ik ben hier gekomen met de toestemming van Mgr. de bisschop, hij geloofde me niet, ik zei, kom maar eens mee naar mijn kamer ik zal u de brieven eens laten lezen. Die gelezen te hebben, had hij niets meer gezegd. Even later kwam mijn trouwe vriend kanunnik Coenen, ik was doodop en zat terneergeslagen op een kist, hij monterde mij op en sprak mij moed in.

Een tweede karretje vertrekt met mijn meubels, een derde komt nog na 16 uur. Ik heb nog wat beddengoed en kerkgewaden ingepakt met de hulp van de heren Stulens, Swennen en zijn knecht Jef.

Vaarwel Zangerij! Ik verlaat u zonder spijt en toch waart ge me dierbaar geworden. Dit verblijf van negen maanden kwam me geldelijk duur te staan. Het kostte me 5.000 à 6.000 Fr. aan al wat ik kocht, ik heb nooit enige vergoeding willen aannemen, alleen de kost. Vaarwel mooie omgeving, ik zal je wel nooit meer terug zien. Ik ga nog wat eten bij de hovenier en dan vertrekken we te voet, Jan en Nes, zijn vrouwtje vergezellen mij. Wij stappen langzaam te voet tot bij de familie Stulens, een voituurke met de heer Swennen komt me daar afhalen en brengt me naar de pastorie rond 20 uur. Ik zal pastoor Meekers en zijn meid Maria en al de anderen nooit genoeg kunnen danken voor wat ze voor mij deden.

Zondag 24 september

Ik lees de H. mis in het stemmig kapelletje in het klooster van de E. Zusters te Eigenbilzen, na de mis moet ik blijven koffie drinken, gelijk ik het nooit gewoon was. Het dorp is er nog betrekkelijk goed vanaf gekomen, beter dan in 1940, onder heel de oorlog was het hier rustig. De overwinning heeft hier ook geen vrede gebracht, integendeel.

Maandag 25 september

De rest van mijn bezittingen werden deze morgen nog opgehaald op Zangerij en alles onder gebracht in het houtmagazijn van de heer Leo Swennen. Deze avond is Jan de hovenier nog hier geweest en bracht nog wat voorraad voor mij.

Dinsdag 26 september

Ik kreeg bezoek van Yvonne Baerten-Swennen, die ook onderwijzeres was op het kasteel, ze hebben haar mishandeld, in het huis werd veel vernield, maar tenslotte werd ze vrijgelaten. Haar man Pierre, die ook op Zangerij was zit gevangen, zij is nu bij haar ouders en haar kindje. Dezelfde dag kwam mevr. Clijsters uit Bilzen nog even binnenlopen, ze durfde maar enkele ogenblikken blijven uit voorzichtigheid. Ze werd vrij gelaten omdat ze een kindje verwacht, ze kwam nog wat eigendommen van haar op Zangerij. Ze was gans overstuurd en wist niet meer dat het kinderbedje, lijnwaad en nog meer bij de hovenier waren, ze was zeer blij dat hier nog het een en het ander van haar was dat ik wist te verstoppen, alles werd opgeladen en mee genomen naar Bilzen.

Woensdag 27 september

Veel luchtgevechten bijna de ganse dag.

Donderdag 28 september

Ontploffingen ook tijdens de nacht.

Vrijdag 29 september

Men spreekt van V1 bommen, er zouden er in de omtrek veel gevallen zijn, ook raketbommen. Kreeg ook een eerste teken van leven uit Maaseik. De voorzitter van de openbare onderstand van Eigenbilzen had door bemiddeling een briefje gekregen uit Maaseik van zijn collega, mijn broer Mathieu, hij vroeg of hij hem kon inlichten waar ik gebleven was en hoe ik het stelde. De E.H. pastoor Meekers is vandaag met de fiets naar Bree geweest. J. Gijsen, drukker die met zijn nicht hertrouwd is, werd aangehouden en heel het huis en winkel leeg gestolen. De pastoor bracht zijn nichtje en petekind Jeanneke mee, die bracht wat afwisseling en vreugde in huis. Ook mijn neef Bernard (tandarts) uit Bree werd aangehouden, het geld en het goud voor tanden dat hij in huis had werd gestolen.

Zaterdag 30 september en zondag 1 oktober

Door een pater uit Lanaken vernemen we ook nieuws uit Hasselt, Pol Thys, bureeloverste aan de provincie werd ook aangehouden. Er kwam ook nieuws uit Hechtel.

Maandag 2 oktober

Er vlogen veel vliegtuigen over zonder ongelukken. Er kwam nieuws uit Maaseik, de stad werd gespaard en ook niet geplunderd. Veel aanhoudingen en plunderingen door het gepeupel, er waren wel deftige lieden aan het hoofd van de witte brigade, maar ze stonden machteloos tegenover dit geweld. Meerdere hebben dan ook onmiddellijk ontslag genomen.

Dinsdag 3 en 4 oktober

Bezoek gekregen van mijn neef Michel, die me eindelijk nieuws brengt over de familie en me meer in het bijzonder vertelt over de afschuwelijke dingen die in Maaseik gebeurd zijn. Hoe o. a. Thieuke van Wyck, verminkte Oostfrontstrijder, die geweigerd had te vluchten, werd vermoord en op een kruiwagen door de straten gevoerd. Er waren ook doden ingevolge ongelukken en schieten gevallen.

Donderdag 5 oktober

Tijdens de avond en 's nachts hevig geschut, ver weg, sirenes en ontploffingen, men denkt in Maastricht.

Vrijdag 6 oktober

Steeds hevig geschut en duidelijk mitrailleurvuur, heel de morgen en dat tot in de volgende nacht. Twee Duitse machines worden afgeschoten en twee piloten opgeleid, gelukkig vielen er geen bommen, het waren verkenner.

Zaterdag 7 oktober

Vandaag hebben ze slager Hubert Bangels uit zijn huis gehaald en hem ferm geslagen, de commandant van de gendarmen is tussenbei gekomen, ze hebben hem op een kar weggevoerd.

Zondag 8 oktober en erna

Men verneemt dat de klokken van Munsterbilzen in Luik zijn teruggevonden. 's Avonds kwamen de witte brigade van Eigenbilzen de heer pastoor en zijn kapelaan ondervragen. Later werd een aan klacht tegen, de pastoor ingediend door de chef van de witte brigade, waarin hij zei dat hij de dag van het sermoen van de pastoor over de uitpattingen in ons dorp hem onmiddellijk wilden aanhouden. Maar het gelaten had uit eerbied voor de priester. Zo leerden ik ook de heer Jozef Vertessen kennen, ze hadden de man met een list naar Tongeren gelokt en hem daar zonder vorm van proces in de gevangenis gestopt. Het heeft veel inspanning gekost om hem na weken vrij te krijgen. De veldwachter (Jozef Broux) ging uit eigen beweging voor hem getuigen, en zei dat die hoogstaande man van 1940 af altijd bij zijn volk is gebleven als burgemeester. Nog op die zelfde dag begonnen de V bommen te komen, bij tientallen, met hun akelig geluid in de lucht, vooral tijdens de nacht.

Op een stikdonkere avond klopte het achter op de deur van de pastorie, het was mevrouw Bollen van de zagerij, wier man ook gevangen was onder valse aanklacht. Ze was met een van haar zonen zwaar beladen met valiezen en manden, ze kwam vragen om die op de pastorie te bergen. Ze verwachtte bij haar een huiszoeking. Bij mevrouw Van Roey hadden ze ook reeds

huiszoeking gedaan, haar man was ook al weggevoerd, mevrouw en dochters hadden ze opgesloten en veel meegenomen.

Op 11 november, was er een optocht van de harmonie naar het monument van de gesneuvelde, waar de heer Moens een vaderlandse toespraak hield.

Intussen duurde het lang voordat er een oplossing kwam, ik vreesde dat ik door den duur te grote last werd voor de heer pastoor en zijn meid, hoe hartelijk ik hier ook welkom was.

Toen liet mij de heer pastoor van Eisden vragen of ik niet bij de zusters van Eisden wilde komen. Op 3 december, na het eten, kwam Maria zeggen "*meneer de rector daar houdt een Rode Kruiswagen stil voor de deur en er stappen twee zusters uit*". Het belde en ik hoorde in de gang zeggen: "*we komen menheer de rector halen*", het was zuster Elodie. Tegen de avond was ik in Eisden in mijn nieuw tehuis en werd er hartelijk ontvangen. Ik kreeg veel bezoek van familieleden en vrienden uit Eigenbilzen.

Van al de aanklachten die ik kreeg van vele, heb ik op dat alles een uitgebreid en gedetailleerd antwoord gegeven en daarna heb ik nooit meer iets vernomen, hoewel ik me verwachtte aan de intrekking van mijn burgerrechten.

Zijn slotwoorden, 't zij hun allen van harte vergeven.

In 1952 werd het kasteel en het park na verkaveling gekocht door de familie Smet – Heylen, die het in 1955 gesloopt hebben. De toenmalige gemeenteraad besloot dat er geen geld was om het kasteel en alle andere eigendommen te kopen.

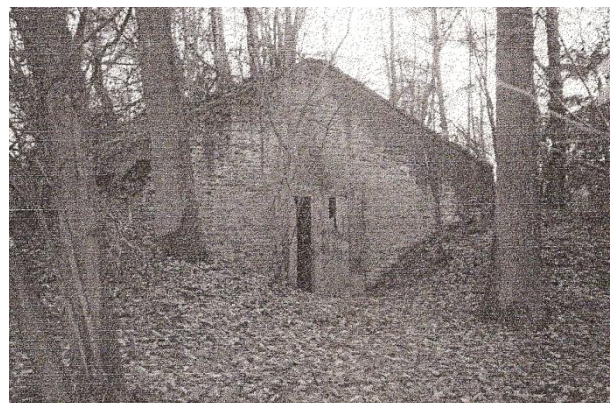
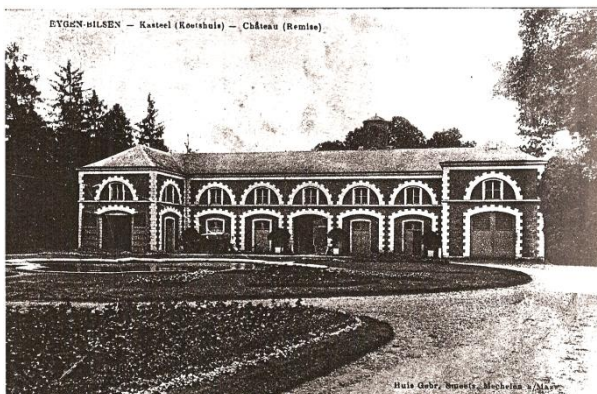
De nog overblijvende gebouwen van deze heerlijkheid.

Al de bomen in het park en langs de dreef, voornamelijk Amerikaanse eik, rode beuk en plataan werden gekapt. Alleen de vierkantvorm gebouwde dienstgebouwen (remise) o.a. paardenstallen, staan nog overeind, dragen nog steeds de sporen van de oorlog. Op de poort hangt een plaatje met de tekst "Militaire bezetting - verboden voor burgers". Binnen vond men op vele muren tekeningen met talrijke spreuken gericht tegen de bezetter. Met de rest van het kasteel werden de vijvers dichtgegooid.

Dit monumentaal dienstgebouw is in 1999 op vakkundige wijze gerestaureerd, en zo van verval gespaard gebleven, ze zijn van dergelijke omvang dat zij de allure van kasteel aannemen.

Van het Zangerij complex blijven verder nog over, de remiese, het park en de vijvers, de **watermolen** en de ijskelder.

Deze laatste ligt buiten de grachten van het park, is nu slaappleats voor vele vleermuizen. Vroeger diende deze ijskelder, 's winters werd het ijs van de vijvers in deze ijskelder opgeslagen, zo kon men in de zomer, indien er ijs nodig was voor de zieke of een ongeluk, kon de gewone burger met iets of wat voorspraak ijs gaan halen.

Hiermede heb ik met veel aandacht en overtuiging, iets mooi bij elkaar gebracht, veel plezier aan gehad en hoop van harte dat ik iedereen kan overtuigen van een heerlijk verleden van voor vele een weldoening. De baron heeft onze gemeente toch veel geschonken.

In 1809 werden het kasteel van Zangerij en de gronden wegens schulden verkocht aan de familie Colpin – Roemers. De familie de Heusch verhuisde in 1811 naar Frankrijk. Gerard Colpin werd geboren in 1772 te Valenciennes, zijn echtgenote Marie – Emerance Roemers werd geboren in 1778 te Meerssen bij Maastricht. Hun dochter Caroline huwde met Baltus Cruts uit Amby Nederland. Deze familie breekt het oude waterkasteel volledig af en bouwt een nieuw kasteel in blokvorm met uitzonderlijk neerhof en stallingen. Zij leggen ook een nieuw park in Engelse stijl aan. Dit was het Zangerij zoals het bekend was bij de oudere Eigenbilzenaren.

Van 1815 tot 1830 was Maastricht de hoofdplaats van Eigenbilzen in de provincie Limburg. In 1820 werd bij koninklijk besluit 800 gulden toelage gegeven voor de bouw van een nieuwe pastorie. De commissaris van het district Maastricht keurde in 1830 nog een subsidie van 400 gulden goed. In 1831 werd er begonnen aan de afbraak van de oude pastorie en begonnen aan de huidige pastorie.

Op 9 juli 1831 aanvaardde het Nationaal Congres van België het traktaat der XVIII artikelen. Hierdoor kwam het deel van Limburg over de maas en Maastricht toe aan Nederland dat pas in 1839 dit traktaat zou aanvaarden. Eigenbilzen behoorde voortaan tot de provincie Limburg met als hoofdplaats Hasselt, tot het gerechtelijk arrondissement Tongeren en tot het kanton Bilzen.